

بررسی تعاملات حاکم بین والدین و معلم در فضای شبکه شاد: مطالعه قوم نگاری

محمد اکبری بورنگک^۱، فائزه سورگی^۲، محمدعلی رستمی نژاد^۳، هادی پورشافعی^۴

پذیرش: ۱۴۰۱/۸/۱۸

دریافت: ۱۴۰۱/۵/۳۰

چکیده

خانه و مدرسه دو نهاد تربیتی مکمل یکدیگرند که تعامل این دو نهاد از عناصر یک سیستم آموزشی موفق است. با توجه به شیوع ویروس کرونا و مجازی شدن آموزش، تعامل مجازی والدین و معلم نیز به بخشی از ارتباط خانه و مدرسه تبدیل شده است. مقاله حاضر به بررسی تعاملات حاکم بین والدین و معلم در فضای شبکه شاد به عنوان فضای رسمی آموزش مجازی، پرداخته است. جامعه پژوهش شامل ده گروه درسی و معلمین این کلاس ها بوده است. این پژوهش با بهره گیری از شیوه قوم نگاری، ۱۰ گروه درسی پایه اول و دوم ابتدایی شهر بیرجند را در شبکه شاد از منظر تعاملات مجازی بین والدین و معلم، در مدت تقریبی شش ماه مطالعه کرده است. همچنین در خلال کار میدانی پژوهش، با معلمین این ده کلاس در فواصل مختلف مصاحبه های آفلاین و آنلاین به عمل آمده است. پس از جمع آوری داده ها از دو شیوه مشاهده و مصاحبه نیمه ساختاریافته، در نرم افزار maxQda مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. یافته ها نشان داد که تعاملات مجازی والدین و معلم در دو گونه تعاملات درسی و غیردرسی بوده که تعاملات غیردرسی نسبت به سال های گذشته افزایش یافته است. مصاحبه با معلمین این کلاس ها نشان داد که آن ها علی رغم مکمل دانستن تعاملات مجازی و حضوری، به برقراری تعاملات حضوری با والدین نسبت به تعاملات مجازی رغبت بیشتری دارند. افزایش تعاملات و افزایش مشارکت پدرها در تعاملات مجازی، نکته مهم در تغییر تعاملات بوده است. مصاحبه شوندگان پژوهش معتقدند مهم ترین مزیت تعاملات مجازی، صمیمیت با اولیا بوده و کم شدن احترام در ارتباطات و سوء برداشت در تعاملات را از معایب آن برشمردند. پیشنهاد می شود پژوهش گران در پژوهش های آتی به بررسی دیدگاه والدین در خصوص تعاملات مجازی و بررسی عوامل مؤثر بر این تعاملات بپردازند.

کلید واژه ها: معلم، والدین، تعاملات مجازی، شبکه شاد، قوم نگاری مجازی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱. دانشیار دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران.
۲. دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران، نویسنده مسئول، fsoorgi@birjand.ac.ir
۳. دانشیار دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران.
۴. دانشیار دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران.

مقدمه

مشارکت والدین یک ضرورت آموزشی و شاخصی از کیفیت یک سیستم آموزشی است (آلوارز، ۲۰۲۰). اثبات شده که مشارکت والدین در مدرسه و امور تحصیلی فرزندان، عاملی اساسی برای پیشرفت تحصیلی دانش آموزان است (حبیبی و سراوانی، ۱۳۹۰؛ آهی، ۱۳۹۴؛ اکبری، ۱۳۹۶؛ فان و چن، ۲۰۰۱؛ اسمیت، ۲۰۰۸؛ جینس، ۲۰۱۲؛ لاندروس، ۲۰۱۱؛ لارا و ساراکوستی، ۲۰۱۹). جنبه ای مهم از این مشارکت والدین در مدرسه، ارتباط والدین با معلمان است (ویجایا، ۲۰۱۷). معلمان منبع اصلی ارتباطات در مدارس هستند (مینکه و وودفورد، ۲۰۲۰) و روابط بین والدین و معلمان نقش مهمی در حفظ ارتباط بین خانه و مدرسه دانش آموزان دارد و برای ایجاد مشارکت خانواده و مدرسه شرط اساسی و ضروری است (کلارک، شریدان و وودز، ۲۰۱۰). لذا توجه به تعامل والدین و معلم ضروری به نظر می رسد.

تعامل والدین و معلمان مزایای مختلفی برای دانش آموزان، معلمان و والدین دارد و می تواند تأثیرات مثبتی در افزایش پیشرفت تحصیلی و کاهش اضطراب یادگیری داشته باشد. این تعاملات نتایج دانش آموز را بهبود می بخشد (لی^۱ و همکاران، ۲۰۱۹) و برای دستیابی به اهداف آموزش موثر، در سطح مدرسه ضروری است (اکتر، ۲۰۱۶). رشد موفقیت آمیز و تسهیل رشد همه جانبه دانش آموزان (ایوانوا^{۱۲} و همکاران، ۲۰۲۰)، سازگاری اولیه دانش آموزان با مدرسه و افزایش انگیزه پیشرفت از دیگر پیامدهای این تعاملات است (هوگز و کووک^{۱۳}، ۲۰۰۷).

تعاملات والدین و معلم به عنوان یک مولفه، در مبانی نظری مشارکت والدین به کرات دیده می شود. در این مدل ها، والدین و معلمان از قدرت مشترک برخوردارند و مسئولیت مشترک آموزش دانش آموزان را بر عهده می گیرند (بیلتون، جکسون و هیمر^{۱۴}، ۲۰۱۸). از مقوله های مشارکت والدین که توسط اپستین^{۱۵} شناسایی شده است، ارتباطات و تعاملات است. اپستین (۱۹۸۷؛ نقل در فان، ۲۰۰۱) چهار نوع مشارکت والدین را شناسایی کرد: (الف) تعهدات اساسی، (ب) ارتباطات مدرسه با خانه، (ج) مشارکت والدین در مدرسه و (د) مشارکت والدین در فعالیت های یادگیری در خانه. نظریه بوم شناختی برون فن برنر^{۱۶} نیز به طور گسترده ای در مطالعات رابطه والدین و معلم به کار گرفته شده است. از دیدگاه برون فن برنر، محیط رشد انسان، مجموعه ای از نظام های متداخل است که به ترتیب از فاصله های نزدیک و اثرگذاری های مستقیم تا فاصله دور و غیرمستقیم عبارت اند از: خرده نظام^{۱۷}، میان نظام^{۱۸}، برون نظام^{۱۹} و کلان نظام^{۲۰} (برون فن برنر، ۱۹۹۶). هر یک از این سیستم ها به طور مستقل به رشد کودک کمک می کنند، اما تعامل آنها تأثیر منحصر به فرد دیگری می گذارد. به طور قابل ملاحظه ای، هنگامی که خرده نظام های خانه و مدرسه به طور مشابه ساماندهی می شوند، کودکان زمان راحت تری را بین این دو سیستم سپری می کنند و روابط والدین و معلمان به راحتی رشد می کند (مینکه و وودفورد، ۲۰۲۰). کول، لنگوا و مک ماهون^{۲۱} (۲۰۰۰؛ نقل در آهی، ۱۳۹۴) نیز شش عامل تئوریک مشارکت والدین را معرفی می نمایند: سه فاکتور مربوط به کمیت یا فراوانی رفتارهای والدین و سه فاکتور بعدی کیفیت مشارکت والدین را هدف

^۱ Álvarez^۲ Chen^۳ smith^۴ Jeynes^۵ Landeros^۶ Lara & Saracostti^۷ Vijaya^۸ Minke & Woodford^۹ Clarke, Sheridan & Woods^{۱۰} Li^{۱۱} Akhter^{۱۲} Ivanova^{۱۳} Hughes & Kwok^{۱۴} Bilton, Jackson & Hymer^{۱۵} Epstein^{۱۶} bronferberner^{۱۷} Micro-system^{۱۸} Meso-system^{۱۹} Exo-system^{۲۰} Macro-system^{۲۱} Kohl, Lengua & McMahan

قراردادند. اولین فاکتور فراوانی ارتباط والدین و معلم است و اولین فاکتور کیفیت، کیفیت رابطه معلم-والدین را مدنظر قرار می دهد.

رواج سریع اینترنت از دهه ۱۹۹۰ و همچنین گسترش سریع استفاده از فناوری موبایل در سالهای اخیر، راهی جدید آموزشی و عامل ارتباطی را ایجاد کرده است که نقش مهمی در روابط والدین، معلمان و دانش آموزان دارد (پاتریکا کو^۱، ۲۰۱۵). فناوری ابزاری قدرتمند برای تغییر تعامل اجتماعی و کمک به تقویت روابط بین معلمان و والدین بوده است (گراهام کلی^۲، ۲۰۰۵). پیشرفت فن آوری مدرن و شبکه جهانی وب، بسیاری از تعاملات در زمینه آموزش و زمینه های کاری به تعامل مجازی تبدیل شده اند (بیمان، جارولا و هاکینین^۳، ۲۰۰۵) بعلاوه شرایط کنونی جهان و شیوع بیماری کرونا، محیط یادگیری را تغییر داده، آموزش الکترونیکی را جایگزین آموزش در کلاس و جز جدایی ناپذیر از فرایند یادگیری کرده است و تعامل والدین و معلم را به تعامل مجازی تغییر داده است. منظور از تعامل مجازی در محیط آموزشی، تعامل بین والدین و معلمان است که با قابلیت های رایانه های مدرن و فناوری های اینترنتی تقویت می شود (پتراش و سیدوروا^۴، ۲۰۲۰). فن آوری های دیجیتالی تعداد، دامنه، فرکانس، سرعت، کارایی و غنای اتصال های ممکن را افزایش داده که این ارتباطات بهبود یافته، باعث ایجاد روابط سازنده مدرسه شده است (ویلیس و اگزلی^۵، ۲۰۱۸) ترکیب مشارکت والدین با فناوری از ارتباط والدین و معلمان پشتیبانی می کند، زیرا این فرصت را برای انتشار سریع و آسان انواع مختلف اطلاعات در مورد پیشرفت دانش آموزان بین معلمان و والدین فراهم می کند (آلزاید، کورنگ و پارا^۶، ۲۰۲۰). مزیت بدون شک این شیوه از تعاملات، صرفه جویی در وقت برای والدین دانش آموزان است (پتراش و سیدوروا، ۲۰۲۰). همچنین ارتباط دیجیتالی بین والدین و کارکنان آموزشی با پیشرفت تحصیلی بالاتر و انتظارات بالاتر از تحصیل همراه است (بوفارد^۷، ۲۰۰۸).

به دنبال شیوع ویروس کرونا، تعطیلی مدارس و لزوم تداوم آموزش در سال تحصیلی، معلمان ناگزیر از ارائه آموزش و برقراری تعامل با والدین در شبکه های اجتماعی گردیدند. واکنش کشورها در برابر این شوک آموزشی، از کشوری به کشور دیگر متفاوت بود، با این حال، بیشتر کشورها سال تحصیلی را ادامه دادند و طبیعتاً بهره گیری از فضای مجازی و اینترنت بهترین موقعیت برای پوشش خلا آموزشی ایجاد شده، بود. کشور ایران نیز از این شرایط مستثنی نبوده و آموزش دانش آموزان را به صورت مجازی و اغلب در بستر پیام رسان شاد^۸ و مدرسه تلویزیونی ادامه داد. گسترش و لزوم استفاده از شبکه مجازی شاد، شکل و نوع تعاملات را به شکل مجازی دگرگون کرد. تعاملات والدین و معلمین نیز تحت تاثیر این تغییرات قرار گرفته و به شیوه مجازی ادامه یافت. معلمان و والدین تلاش کردند از طریق تعامل با یکدیگر و با دانش آموزان، موفقیت تحصیلی را ارتقا دهند همه گیری بیماری کرونا و رشد مداوم سریع فن آوری های تعاملی دیجیتال و موبایل، به ویژه رسانه های اجتماعی و اتخاذ اجتناب ناپذیر آنها توسط مدارس و معلمان، سولاتی را در مورد چگونگی تعامل والدین با معلمان ایجاد کرده است. با نظر به اهمیت گسترده تعاملات معلم و والدین و وجود شواهد متقن از اثربخشی این تعاملات در نتایج تحصیلی دانش آموزان، درک چگونگی تعاملات والدین و معلمان و کمیت و کیفیت این تعاملات، ضرورت یافته و می تواند به تسهیل این تعاملات کمک کرده و اطلاعات مفیدی در اختیار دست اندرکاران نظام آموزشی در راستای بهبود کیفیت و کمیت این تعاملات قرار دهد؛ این در حالیست که تاکنون در پژوهش های انجام شده در ایران، این تعاملات در عرصه مجازی مورد بررسی و واکاوی قرار ننگرفته است لذا پژوهش حاضر به بررسی تعاملات حاکم بین والدین و معلمان پرداخته است و به سبب اینکه در سال تحصیلی حاضر، آموزش به صورت مجازی پیگیری می شود و تعاملات از حیث مجازی اند، لذا این تعاملات در شبکه اجتماعی شاد که بستری رسمی برای برقراری این تعاملات است، مورد بررسی قرار گرفته است. پژوهش حاضر ضمن بررسی گونه شناسی تعاملات مجازی والدین و معلمین، به تغییرات تعاملات والدین و معلمین

^۱ Patrikakou

^۲ Graham-Clay

^۳ Byman, Järvelä & Häkkinen

^۴ Petrash & Sidorova

^۵ Willis, & Exley

^۶ Alzaid, Korang & Parra

^۷ Bouffard

^۸ www.shad.ir

نسبت به سالیان گذشته، ترجیح معلمین در استفاده از تعاملات مجازی و یا حضوری و مزایای و معایب تعاملات مجازی نیز پرداخته است.

روش تحقیق

مقاله حاضر برای پرداختن صحیح و عمیق به هدف پژوهش رویکرد کیفی را اتخاذ کرده است. با توجه به این که هدف پژوهش حاضر بررسی تعاملات مجازی بین والدین و معلم بوده و این مهم به واسطه حضور و مشاهده طولانی مدت در زمینه صورت می پذیرد و از طرفی وابسته به بستر مطالعه یعنی شبکه دانش آموزش شاد است، لذا از میان رویکردهای کیفی در پژوهش، از روش قوم نگاری مجازی بهره گرفته شده است تا با حضور در زمینه پژوهش و مشاهده دقیق فعالیت ها به درک و برداشتی دقیق و صحیح نسبت به روندهای در حال جریان در تعاملات مجازی معلم و والدین، دست پیدا کند. قوم نگاری مجازی را می توان بهره گیری از اصول و روش های مردم نگاری سنتی در محیط های آنلاین تعریف کرد (مهدی زاده و اتابک؛ ۱۳۹۵). تحقیقات قوم نگاری درک عمیقی از تجربه زیسته یک جمعیت را به منظور طراحی اقدامات عملی مناسب در مورد یک پدیده ارائه می دهد (آنتونیادو و دولی^۱، ۲۰۱۷).

سادبک^۲ (۲۰۰۴) الگویی برای قوم نگاری مجازی معرفی می کند که مبتنی بر ادغام سه روش تحقیق کیفی مکمل برای جمع آوری داده ها است: مشاهدات آنلاین، مصاحبه ها و تجزیه و تحلیل محتوای مواد تکمیلی (اسناد آنلاین و آفلاین). در پژوهش حاضر نیز برای گردآوری داده ها با توجه به شیوه پیشنهادی سادبک انجام گرفته است بدین ترتیب که با مشاهده آنلاین (مشاهده در گروه های شبکه شاد)، تحلیل محتوای اسناد (پیام های صوتی و متنی گروه بین معلم و والدین) و مصاحبه (با معلمین) اطلاعات موردنیاز جمع آوری شد و فرایند تحلیل داده ها آغاز شد.

قلمرو مطالعاتی پژوهش حاضر، گروه های پیام رسان شبکه شاد در پایه اول و دوم شهر بیرجند است. با توجه به مشارکت بیشتر والدین در پایه های پایین تر در ابتدایی و مشاهده پذیری و کشف بهتر تعاملات بین والدین و معلم، گروه های پایه اول و دوم در پیام رسان شاد برای پژوهش حاضر انتخاب شد. از این رو از میان گروه های شبکه دانش آموزی شاد با روش نمونه گیری هدفمند از نوع در دسترس، ۱۰ گروه از پایه اول و دوم در پیام رسان شاد به عنوان نمونه انتخاب و از تاریخ آذر ماه ۱۳۹۹ تا خرداد ماه ۱۴۰۰ مورد بررسی و تعاملات صوتی و متنی گروه مورد مشاهده و ثبت قرار گرفت. گروه های مورد بررسی عبارتند از هفت گروه «پایه اول» با میانگین اعضا ۲۵ نفر، سه گروه «پایه دوم» با میانگین اعضا ۲۴ نفر، بعلاوه در گروه های مورد بررسی با معلمین این کلاس ها نیز مصاحبه صورت گرفت. داده ها از طریق مصاحبه های نیمه ساختار یافته به صورت تماس تلفنی جمع آوری شد و به طور میانگین هر مصاحبه ۳۰ دقیقه به طور انجامید. در جدول شماره ۱ اطلاعات گروه های کلاسی و در جدول شماره ۲ اطلاعات مصاحبه شوندگان درج شده است.

^۱ Antoniadou & Dooly

^۲ Sade-Beck

جدول ۲. اطلاعات مصاحبه شوندگان

پایه مصاحبه شونده	سابقه خدمت	مدرک تحصیلی
اول	۸ سال	لیسانس علوم تربیتی
اول	۸ سال	لیسانس علوم تربیتی
اول	۸ سال	فوق لیسانس تحقیقات آموزشی
اول	۲۵ سال	فوق لیسانس ادبیات فارسی
اول	۱۳ سال	فوق لیسانس برنامه ریزی درسی
اول	۲۲ سال	فوق لیسانس روانشناسی تربیتی
اول	۱۳ سال	فوق لیسانس روانشناسی تربیتی
دوم	۹ سال	لیسانس علوم تربیتی
دوم	۸ سال	لیسانس علوم تربیتی
دوم	۹ سال	فوق لیسانس روانشناسی تربیتی

جدول ۱. اطلاعات گروه های کلاسی

نوع مدرسه	تعداد	پایه گروه کلاسی
دولتی دخترانه	۲۸	اول
دولتی پسرانه	۲۳	اول
هیئت امنایی دخترانه	۲۳	اول
دولتی روستایی (مختلط)	۱۸	اول
دولتی پسرانه	۲۶	اول
هیئت امنایی پسرانه	۳۱	اول
هیئت امنایی پسرانه	۲۶	اول
هیئت امنایی دخترانه	۲۵	دوم
هیئت امنایی دخترانه	۲۵	دوم
جمع	۲۲	دهم

جهت تجزیه تحلیل داده ها از سه مرحله کدگذاری باز، محوی و انتخابی استفاده و برای کد گذاری داده های گردآوری شده در قالب مشاهده و مصاحبه از نرم افزار maxQda بهره گرفته شد. در راستای اعتبار بخشی به داده های کیفی جمع آوری شده از روش لینکلن و گوبا^۱ (۱۳۹۵ نقل در هومن، ۱۳۸۵) استفاده شده است. مطابق این روش مطالعه مدنظر از لحاظ چهار ملاک: اعتماد پذیری^۲، انتقال پذیری^۳، وابستگی و اتکاپذیری^۴ و تائید پذیری^۵ مورد بررسی قرار گرفت.

یافته ها

در بخش یافته ها، گونه شناسی هایی از الگوها و تم های اصلی تعامل والدین و معلمان در شبکه شاد ارائه شده است. این تم ها بر پایه داده های بدست آمده از روش مردم نگاری مجازی و بهره گیری از تکنیک های مشاهده و مصاحبه است. چهار مقوله اصلی از مشاهدات و مصاحبه ها با معلمان استخراج شد که به نوعی توصیف تعاملات والدین و معلمان در فضای مجازی می باشد. این چهار تم اصلی در این پژوهش عبارتند از: گونه شناسی تعاملات مجازی، شیوه تعاملات، تغییرات تعاملات، مزایا و معایب تعاملات مجازی که در ادامه به تحلیل و بررسی هر یک از این تم های اصلی و مؤلفه های زیرمجموعه آن ها پرداخته شده است و در شکل ۱ به صورت خلاصه نشان داده شده است. برای عینیت بخشیدن به مباحث توصیفی، نقل قول های مستقیم و بعضی از مصاحبه شوندگان مورد نظر این پژوهش، به ضمیمه توصیف ها ذکر شده است.

شکل ۱: مضامین استخراج شده از مشاهدات و مصاحبه

۱. گونه شناسی تعاملات مجازی

نتایج حاصل از مشاهدات گروه های کلاسی و مصاحبه های معلمان بیانگر این است که تعاملات والدین و معلم در گروه های مجازی در دو دسته عمده «تعاملات درسی» و «تعاملات غیردرسی» جای می گیرند. میزان کدهای تعلق گرفته به تعاملات درسی در مشاهدات کلاسی و اذعان تمام مصاحبه شوندگان حاکی از این است که بخش غالب و عمده ای از تعاملات مجازی معلم و والدین را تعاملات درسی تشکیل می دهد که به دلیل شیوع غیرحضوری بودن مدارس این امر دور از انتظار نبوده است. مطابق با نتایج این پژوهش، کیم و شریدان^۶ (۲۰۱۵) نیز ارتباطات خانواده و مدرسه را دارای دو بعد اصلی تعریف کردند: الف) مشارکت والدین و مربیان در روند آموزش، و ب) فعالیتهایی که در جهت رشد مهارتهای عاطفی، تحصیلی و اجتماعی.

^۱ Lincoln & Guba

^۲ Credibility

^۳ Transferability

^۴ Dependability

^۵ Confirmability

^۶ Kim & Sheridan

در ادامه هر کدام از گونه های تعاملات شناسایی شده به همراه زیرمجموعه های آن توضیح داده شده است:

الف) تعاملات درسی

عمده ترین مباحث ارتباطی معلمین با والدین طبق مشاهدات گروه های کلاسی و مصاحبه های والدین، تعاملات درسی بود. معلمان با والدین در زمینه های «درگیر کردن والدین در امور تحصیلی فرزندان»، «آموزش به والدین در زمینه امور تحصیلی»، «اطلاع رسانی ها»، «نظرسنجی از والدین» و «تذکره های کلامی» در ارتباط بودند. نکته قابل توجه در مشاهدات گروه های کلاسی، یک سویه بودن این تعاملات درسی بود. در برخی از گروه های کلاسی، امکان ارسال پیام قفل شده بود و تنها معلمین به ارائه مطالب آموزشی در ساعتی مشخص و برقرار این تعاملات اقدام می کردند.

در ادامه زیر مجموعه های تعاملات درسی حاصل از مشاهدات کلاسی و تجزیه و تحلیل پیام های صوتی، تصویری و متنی گروه های مورد بررسی شرح داده شده است:

– درگیر کردن والدین در امور تحصیلی: مشاهدات گروه های کلاسی نشان می دهد معلمین سعی داشتند

در گروه های کلاسی، از راه های گوناگون والدین را در امور تحصیلی درگیر کنند. «درگیر کردن والدین در امور تحصیلی» با درخواست فعالیت هایی از قبیل پرسش دروس، ثبت ساعت انجام تکالیف، نوشتن کاربرگ، ارزشیابی توسط والدین، بررسی ارزشیابی ها، املا شب، ارسال تصویر، ارسال تکالیف، مشاهده فیلم های آموزشی همراه دانش آموزان، تقاضای برنامه ریزی کردن برای دانش آموز، اطلاع دادن نقاط ضعف، تمرین در زمینه نقاط ضعف، تکمیل قرم و در گروه های کلاسی قابل مشاهده بود. به عنوان نمونه بخشی از پیام های ارسالی در گروه های کلاسی در این راستا ذکر شده است:

گروه کلاسی ۱: «ممنون میشم بعد از ارسال فیلم برایم بنویسید در چه مبحثی مشکل داشتند و خودتان بین خیلی خوب، خوب، قابل قبول و نیاز به تلاش به دختر گل تان امتیاز بدهید.»

گروه کلاسی ۷: «لطفا سوالات رو در دفتر بچه ها بنویسید در یک زمان مشخص به بچه ها بدین تا انجام بدهند، ساعت شروع و پایان جواب دادن رو حتما پایین دفتر بنویسید و ارسال کنید. موقع جواب دادن بچه ها دقت کافی داشته باشید که چه جوری حل می کنن، اگر ضعفی دارن در کدوم تمرین هست حتما یادداشت کنید و برای من ارسال کنید.»

گروه کلاسی ۳: «در کل از عملکرد بچه ها راضی بودم. در تلفظ تشدید اشکالاتی دیدم و در بعضی موارد هم درست خوانده می شد اما کمی کند. در تلفظ سوره ها هم اشکالاتی داشتند. اگر تعداد کمی سوره از حفظ هستند ایرادی نداره اما با تلفظ درست باید بخوانند. لطفا این موارد رو مورد توجه قرار داده و تمرین شود.»

همان طور که شواهد فوق نشان می دهد معلمین سعی می کنند والدین را در امور تحصیلی درگیر کنند بیشترین مورد مشاهده شده در گروه های کلاسی والدین پایه اول درگیری آنان در تکالیف دانش آموزان بود. زیر مقوله درگیری در تکالیف دانش آموزان مطابق چهارمین نوع از درگیری والدین است که در مدل ایستین (۱۹۹۲؛ نقل در هریس^۱ و گودال، ۲۰۰۸) ذکر شده است. او ارتباط والدین و مدرسه در مورد فعالیت های یادگیری در خانه را یکی از انواع درگیری معرفی کرده که این نوع از درگیری شامل رسیدگی به تکلیف خانه و برنامه های درسی است. این شکل از درگیری در امور تحصیلی فرزندان، نوعی است که گرونلیک و اسلوزک^۲ (۱۹۹۴؛ نقل در آهی، ۱۳۹۴) نیز در بعد رفتاری مدل خود به آن اشاره کرده و کمک به انجام تکالیف از یکی از ابعاد درگیری والدین در امور تحصیلی فرزندان معرفی کرده اند. همچنین با توجه به آنچه ذکر شد، یکی از موارد درگیری والدین، نظارت بر دانش آموزان و اطلاع رسانی از نقاط ضعف آنان به معلم بود. نقش والدین به عنوان ناظر در مدل بلوم (۱۹۹۲؛ نقل در بانسوال^۳، ۲۰۱۴) نیز به عنوان یکی از نقش ها برای والدین در زمینه درگیری در امور تحصیلی، معرفی شده است. در این نقش والدین به عنوان تماشاگر، بر پیشرفت کودک را نظارت می کنند و این همان نقشی است که در این پژوهش، معلمین از والدین درخواست داشتند که آن را اجرا کنند.

^۱ Harris

^۲ Grolnick & Slowiaczek

^۳ Banswal

– **آموزش به والدین در زمینه امور تحصیلی:** در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰، مجازی بودن آموزش موجب شده بود در راستای کیفیت بخشی به آموزش بخش عمده ای از تعاملات مجازی بین والدین و معلمین، به آموزش والدین در زمینه امور تحصیلی اختصاص یابد. این تعاملات در جهت رفع اشکال، نحوه همکاری در منزل، آموزش مباحث درسی به والدین و ارائه راهکاری هایی در زمینه پیشرفت درسی دانش آموزان بود. آموزش مباحث درسی عمده ترین مبحث این بخش بود. هم در گروه های کلاسی پایه اول و هم پایه دوم، معلمین آموزش های و نکاتی به عنوان مثال در مباحث اختلالات یادگیری، آموزش نکات نشانه های چندشکلی فارسی و نشانه های استثنا، بخش خوانی قرآن، مباحث ریاضی، بیان اهداف کتاب و ... را ارائه می دادند. بخشی از مشاهدات و مصاحبه های معلمین در این زمینه بیان شده است:

گروه کلاسی ۱: «در املاهای شب اصلاً برای بچه ها صدا کشی و بخش نکنید. اگر نتوانستند بنویسند بگویند تا خودشان بخش کنند و بنویسند. من برای خواندن و املاهای جدول ترکیب بارها گوشزد کردم. تنها راه پیشرفت بچه ها در خواندن و نوشتن، خواندن و املاهای شب از جدول ترکیب آن هم به صورت مستمر و هر روزه است.. قلمک کلمات که اوایل سال گفتیم تا بچه ها اشتباهات شان را بنویسند و داخلش بنوازند در تقویت املا بسیار موثر است.»

گروه کلاسی ۲: «نکاتی در رابطه با استثنا: این کلمات رو بخش و صدا کشی نکنید. و تنها راه یادگیری ثبت در حافظه دیداری و بصری هست روی کاغذ بنویسید و برای چند وقت هر روز بذارین بچه ها ببینن و تکرار کنن تا یاد بگیرن. تصاویر این کلمات رو به دیوار بچسبونین و هر روز از این کلمات املا بنویسن.»

مصاحبه شونده ۹: «موارد آموزشی که باهاشون در ارتباط بودم یکی بیشتر مبحث ریاضیات بود جمع های فرایندی یا مبحث حدس و آزمایش ریاضی بود که این ها رو خود مامان ها مشکل داشتند می گفتند برای ما توضیح بدید تا بتونیم بچه ها توجیه کنیم اگر پرسیدن. مباحث دیگه هم با توجه به درخواست بعضی از خانواده ها پیام میدادن خانم این مبحث رو برامون توضیح بدید مجدد توضیح میدادم.»

مصاحبه شونده ۱۰: «در طول سال تحصیلی مسائل زیادی بود که با والدین باید صحبت می کردیم. اگر بخوام از مسائل آموزشی بگم بیشتر توی درس ریاضی بود مثلاً بچه ها توی الگوی دو قسمتی مشکل داشتند یا توی مبحث ساعت مشکل داشتند بعضی ها توی جمع و تفریق فرایندی و تکنیکی ددچار مشکل بودند و عمدتاً مشکل ها اینا بود که ساعت رو به دو صورت بخونن و توی الگوی دو قسمتی با اینکه کتاب فقط یک قسمت کامل کن در مورد الگوی دو قسمتی آورده بود اما مشکل داشتند. من این ها رو برای والدین توضیح و آموزش میدادم.»

شرایط تحصیلی امسال و غیرحضور بودن آموزش ایجاب می کرد که والدین در نقش مربی و معلم ظاهر شوند لذا آموزش هایی از سمت والدین در راستای امور تحصیلی بسیار ضروری به نظر می رسد. بلوم (۱۹۹۲؛ نقل در بانسوال، ۲۰۱۴) در مدل خود که در زمینه مشارکت والدین ارائه کرده است، یکی از نقش هایی که والدین در آن در امور تحصیلی درگیر می شوند راه، نقش والدین به عنوان معلم معرفی کرده که در این نقش والدین به طور فعال کودک را در انجام تکالیف خانه یاری، برنامه های آموزش در خانه را برای تقویت برنامه درسی مدرسه و پیشرفت کودک ارزیابی می کند. نقش والدین به عنوان معلم و یا همان مربیگری والدین در این سال تحصیلی بسیار پررنگ بود به همین سبب آموزش به والدین در این حوزه در تعاملات والدین و معلمین هم توسط معلمین به کرات به آن اشاره شده بود.

– **اطلاع رسانی ها:** گروه های کلاسی بستمناسی و در شرایط موجود، بهترین گزینه برای اطلاع رسانی به والدین است و از این ظرفیت در گروه های کلاسی به دفعات استفاده شده بود. اطلاع رسانی ها در زمان قبل از تعاملات مجازی نیز در وبلاگ ها و یا سایت های مدارس رایج بود اما با توجه به سهولت در انتشار اطلاعات و اخبار ضروری برای والدین، در گروه های مجازی، این دسته از تعاملات بین والدین و معلمین نیز از فراوانی بالایی برخوردار بود. اطلاع رسانی از زمان کلاس ها، لغو و یا تشکیل کلاس، اطلاع رسانی تکالیف، وضعیت درسی دانش آموزان، برگزاری جلسات و بخشنامه های مرتبط در گروه ها دیده می شد.

گروه کلاسی ۱: « من روزهای سه شنبه، چهارشنبه و شنبه نمیتوانم در کلاس باشم. از یکی از همکاران خواهش کردم کلاس را بر عهده بگیرند و مطابق برنامه کلاسی مان، تکالیف و تدریس ها را در گروه قرار بدهند. کلاس طبق روال هر روز از هشت تا یازده خواهد بود.»

گروه کلاسی ۳: « اولیای عزیز قرآن پرسش شد. در کل از عملکرد بچه ها راضی بودم. در تلفظ تشدید اشکالاتی دیدم و در بعضی موارد هم درست خوانده می شد اما کمی کند. در تلفظ سوره ها هم اشکالاتی داشتند.»

گروه کلاسی ۶: «جلسه آموزشی "نقش خانواده در سند تحول" و "چالش های خانواده ها در فضای مجازی و کرونا" ویژه والدین در روز پنجشنبه ۱۶ اردیبهشت ماه ۱۴۰۰ ساعت ۹ شب به مدت یک ساعت از طریق لینک زیر برگزار خواهد شد.»

– **نظرسنجی از والدین:** با توجه به اینکه بخش عمده ای از آموزش بر عهده والدین بود، معلمین نیز در موارد مختلف امور آموزشی، نظرات والدین را جویا شده و اعمال می کردند. نظر سنجی از والدین در امور مختلفی از جمله زمان برگزاری کلاس، مجازی یا حضوری بودن آموزش، زمان برگزاری ارزشیابی ها، عملکرد دانش آموز و عملکرد معلم صورت می گرفت. بخشی از شواهد در ادامه ذکر شده است:

گروه کلاسی ۷: «والدین عزیز لطفاً به سوالات پاسخ دهید: چه میزان از تدریس معلم مربوطه راضی هستید؟ تکالیف ارسالی از سمت معلم خوب و مناسب است؟ آیا با راهکارهای ارائه شده و بازخورهای معلم کلاس نتیجه هم گرفته اید؟ از پسران چه میزان رضایت دارید در امسال با وجود مجازی بودن آیا پیشرفت لازم را در او دیده اید؟ در کل میزان رضایت خود را از ۱۰۰ نمره دهید؟» جویا شدن نظرات والدین در زمینه آموزش فرزندشان می تواند این پیام مهم را به آن ها منتقل کند که والدین نقشی مهم و کلیدی در امور تحصیلی فرزندان شان دارند و این نقش و جایگاه مهم از سوی معلم درک و به آن اهمیت داده شده است.

– **تذکره های کلامی:** بخش محدودی از تعاملات معلم و والدین به تذکرات و توصیه های درسی معلم از قبیل افزایش مشارکت، ارسال تکالیف به صورت مرتب، به همراه داشتن وسایل و حضور به موقع اختصاص داشت.

گروه کلاسی ۱: «والدین عزیز، لطفاً حتماً و حتماً نظارت داشته باشید بچه ها به موقع در مدرسه حاضر شوند. دانش آموزانی که باید ساعت هشت صبح در مدرسه حاضر باشند اکثراً و در بیشتر مواقع با یک ربع تا بیست دقیقه تاخیر به مدرسه می آیند. بچه ها فقط یک و نیم ساعت سر کلاس هستند و همین بیست دقیقه بسیار مهم هست. تا امروز به بچه ها تذکر می دادم از فردا با عرض معذرت سخت گیری بیشتری خواهم کرد. متأسفانه یکی از آسیب های کرونا به مدرسه همین مورد بوده که نسبت به نظم در حضور مدرسه بی تفاوت شدیم و این برای سال های آینده بچه ها مضر خواهد بود.»

گروه کلاسی ۴: «وقت زیادی نمونده و به پایان سال تحصیلی داریم نزدیک میشم لطفاً والدینی که تا الان کمی کم لطفی کردن در فرستادن تکالیف و کار با فرزندان دلبندشون از الان شروع کنن.»

بدیهی است که نارضایتی معلمین از برخی موارد در غالب تذکرات و توصیه هایی در گروه ذکر شود. این رویه از سوی والدین نیز دیده میشد و در گروه های کلاسی مورد مشاهده در تعداد کم، تذکرها و نارضایتی های از سمت والدین نیز مطرح شده بود و توسط معلمین پاسخ داده شده بود. به عنوان مثال در گروه کلاسی ۹ این پیام از والدین مشاهده شد: «ببخشید بچه های کلاس دوم چقدر مگه میتونن بنویسن؟! درس آزادی که گذاشتید یک صفحه و نیم شده و الان هر کاری میکنم لج کرده و نمینویسه...».

این قبیل پیام های ارتباطی در صورتی که با بیان صحیح و مناسب از سمت هر دو کانال ارتباطی یعنی معلم و والدین ذکر شود، می تواند والدین را از انتظارات معلمین از آنان و بالعکس معلمین را از انتظارات والدین از آنان آگاه کند و در راستای ارتباط خوب و موثر و در نتیجه مشارکت والدین صحیح رهنمون سازد.

ب) تعاملات غیر درسی

نکته حائز اهمیت در یافته های این پژوهش، افزایش دامنه تعاملات غیردرسی والدین با معلمان در فضای مجازی بود. با توجه به این که این قبیل از تعاملات به سبب شخصی بودن در گروه کلاسی به میزان بسیار کم قابل مشاهده بود، تلاش شد تا با مصاحبه با معلمین ابعاد مختلف این تعامل را مورد بررسی قرار گیرد. بخش عمده ای از تعاملات غیردرسی در گروه به تبریک و تسلیت مناسبت های ملی و مذهبی و توصیه های بهداشتی، توصیه های روانشناسی اختصاص داشت. معلمین بیان کردند در صفحه شخصی (pv)

تعاملاتی که با والدین دانش آموزان دارند در حیطه مشکلات رفتاری، مشکلات خانوادگی، مشکلات مالی است و در این زمینه راهنمایی ها و مشاوره هایی را برای والدین دانش آموزان ارائه می دهند. پژوهش ها نشان می دهد هنگامی که والدین و معلمان با یکدیگر ارتباطی صمیمانه برقرار می کنند و از نیازها و مشکلات کودکان آگاه هستند، می توان راهکارهایی را برای رفع نگرانی ها ارائه کرد. در هر شرایطی، برقراری ارتباط بین والدین و معلم می تواند به همه کمک کند تا منبع و میزان رفتارهای نادرست کودک را بهتر بشناسند و رشد موثری داشته باشند (ایروکا^۱، ۲۰۱۱).

اکثر معلمان بیان می کردند که با وجود افزایش این سبک از تعاملات در فضای مجازی با والدین، اما تعاملات غیردرسی را بیشتر با والدین دارای شرایط و مشکلات خاص برقرار کردند و در شرایط عادی تعاملات درسی غالب است. مصاحبه شونده ۶ بیان می کند: «من با توجه به اینکه تعامل غیر آموزشی رو با والدینی که یک نوع مشکلی مسئله ای یا مشکلی داشتند مجبور شدم این تعاملات غیر آموزشی رو داشته باشم.» در ادامه زیر مولفه های تعاملات غیردرسی حاصل تجزیه تحلیل پیام های کلاسی و مشاهدات و مصاحبه با معلمان ذکر شده است:

– **تبریک و تسلیت مناسب های ملی و مذهبی:** پیام ها، تصاویر و ویدئو های بسیاری در هر ده گروه کلاسی مورد بررسی، مشاهده شد که مناسب های ملی و مذهبی را تسلیت و یا تبریک گفته بودند و متقابلاً والدین نیز پیام هایی در این زمینه در گروه ارسال کرده بودند که خود زمینه ای برای ارتباط معلم و والدین بود. پرننگ بودن این قبیل از تعاملات بین معلم و والدین نشان از فرهنگ ایرانی ها و اهمیت قائل شدن برای مناسب های ملی و مذهبی است. تقریباً در همه گروه های کلاسی، تمامی مناسب های ملی و مذهبی در این شش ماه انجام پژوهش، توسط معلمان برای والدین پیام تبریک یا تسلیت فرستاده شده بود و از سمت والدین این تعاملات پاسخ داده شده بود.

در کنار تبریک و تسلیت مناسب ها، در دو گروه کلاسی، تولد معلم توسط والدین تبریک گفته شده بود. به عنوان مثال یکبار پیام های والدین در گروه کلاسی ۵: «تولدتون مبارک انشالله همیشه لبخون خندون و دلتون شاد باشه. سپاسگزارم بابت همه ی زحماتی که برای گل پسران من کشید.» این قبیل از تعاملات میتواند به افزایش صمیمیت والدین و معلمان و ارتقا روابط آنان و در نتیجه بهبود مشارکت والدین کمک کننده باشد.

– **توصیه های بهداشتی:** با توجه به اینکه این پژوهش در دوران شیوع ویروس کرونا انجام شده است، بخش زیادی از تعاملات والدین و معلم در گروه به توصیه های بهداشتی در این زمینه اختصاص داشت. معلمان توصیه هایی را در این زمینه در گروه به اشتراک می گذاشتند. معلمان تصاویر بسیاری در گروه های کلاسی مبنی بر راه های پیشگیری از بیماری کرونا، توصیه به در خانه ماندن، شست و شوی دست ها، ماسک زدن و ... در گروه کلاسی ارسال می کردند و سعی در فرهنگ سازی مقابله با این بیماری داشتند. مصاحبه شونده ۴ در این زمینه اظهار داشت: «مسائلی که امسال خیلی برای ما مهم بود مسائل بهداشتی بود و توصیه هایی در خصوص ایمن بودن در برابر این بیماری. ما مسائل بهداشتی رو خیلی مجبور بودیم توضیح بدیم حتی برای والدین چون دانش آموزان ما با توجه به اینکه کوچک بودند و درک درستی و کمتری از این بیماری داشتند خیلی واقف باشند و خودشون، سلامتی خودشون و اطرافیان شون رو حفظ کنند و اما در خصوص مسائل بهداشتی خیلی و به میزانی بالایی با دانش آموزان مون و والدین شون صحبت می کردیم.»

– **مشکلات خانوادگی:** در این قبیل از مشکلات به دلیل خصوصی بودن، والدین در صفحه شخصی معلمان با آنان ارتباط برقرار می کردند. معلمان اظهار داشتند برخی والدین که دارای مشکلات خانوادگی از جمله طلاق هستند با آن ها در صفحه شخصی این مشکلات را مطرح می کنند تا معلم در جریان این مشکلات باشد، گاهی نیز از معلم در این زمینه مشاوره و راهنمایی می خواستند.

مصاحبه شونده ۱: «از طرفی مسائل غیر آموزشی که باهاش در ارتباط بودم من دو تا دانش آموز داشتم که بچه طلاق بودند. با والدین این ها در ارتباط بودم از شرایط شون بیشتر با خبر می شدم. مثلاً می دونستم امروز بیاد به این دانش آموزم زیاد تکلیف نخوام ازش. چون میدونم شرایط توی خونه ش چه جوریه بوده. دیشب مثلاً با باباش بوده... جالبه اول سال این رو نمی دونستم بد خط می

نوشت بعد به مامانش میگم این که خوش خطه من که میدونم خطش خوبه چرا این طور می نویسه؟ بهم میگه آخه دیشب جای باباش بوده. دیگه من متوجه این رفتارهاشون بودم.»

مصاحبه شونده ۸: «تعاملات غیرآموزشی هم بوده اما کمتر بوده ولی تا حدودی بوده مثلا اگر دانش آموزی مشکل خانوادگی داشته ارتباط داشتند میگفتند ما همچین مشکلی داریم دانش آموز نمیتونه حضور پیدا کنه. یا مثلا دانش آموزانی که شناخت داشتیم روشون که فرزند طلاق هستند با این مادرش با اون مادرش که الان هستش یا نیستش یا چه وضعیتی داره و مشکل زندگی شون به چه صورت شد و این ها.»

نکته قابل توجه این است که معلمین در زمینه مشکلات خانوادگی معمولا اظهار نظر و راهنمایی برای والدین نداشتند و تنها از این شناخت در جهت برخورد مناسب با آن دانش آموز و اطلاع از وضعیت دانش آموز بهره می گرفتند. به عنوان مثال مصاحبه شونده ۱ در این زمینه اظهار داشت که «من در جریان این مسائل شون بودم نه اینکه بخوام راهنمایی بدم چون در حیطه من نبود فقط همین که در جریان باشم و والدین شون هم گاهی درد و دلی و صحبتی می کردند حالا باز من میگفتم توی این شایط خانوادگی چه طوری مشکلات درسی بچه ها رو حل کنند.»

– **مشکلات رفتاری:** والدین مشکلات رفتاری فرزندان شان از قبیل استرس زیاد، لجبازی کردن و احساساتی

بودن را با معلم مطرح کرده و در این زمینه راهکارهایی از معلم برای رفع این مشکلات دریافت می کردند.

مصاحبه شونده ۶: «به طور خاص هم در چند موردی که بهشون مشاوره ای میدادم مثلا یکی از دانش آموزان که از دانش آموزان خیلی خیلی خوب کلاس بود مامانش بسیار حساس روی درس هاش بودند مرتب و منظم و سروق همه کارهاش رو انجام میداد اما یک تایی به دلیل استرس زیادی داشتند ناشی از اینکه ممکنه امسال خیلی خوب درس ها رو یاد نگیره. حجم درس ها زیاد شده بود بهش فشار میاوردن این بچه دچار تیک عصبی شده بود خیلی تند تند پلک میزد و اینها. با من که در میون گذاشتند ابتدا سعی کردم خود والد رو آرام کنم چند جلسه تلفنی باهاشون صحبت می کردم که خودشون آرامش پیدا کنند و این اطمینان رو بهشون میدادم که هیچ مشکلی وجود نداره و من به عنوان معلم کاملا از روند یادگیری و پیشرفت رضی هستم مواردی از این دست. بعد راهکارهایی بهشون میدادم که سعی کنند محیط آرام تری توی خونه برایش فراهم کنند از تشویق هایی که میگفتم برایش در نظر بگیرین تنوعی که میگفتن در برنامه روز مره ش به وجود بیارن و خدا روشکر مشککش الان که به پایان سال نزدیک شدیم مشککش رفع شده.»

– **مشکلات مالی:** بخشی از تعاملات معلم و والدین به بیان مشکلات مالی والدین و برطرف کردن این مشکلات

توسط معلم اختصاص داشت.

مصاحبه شونده ۶: «یکی از دانش آموزان خانواده بی بضاعتی داشت که توی فرایند تهیه گوشی و این ها و سایر موارد باید حمایتش می کردیم. حالا معلم به عنوان کسی که گاهی میتونه تا حدی که در حد دانش و توانش هست راهنمایی و مشاوره ای برای والدین داشته باشه و اگر در زمینه های مالی هست بتونه کمکی جمع بکنه بک مقداری در این زمینه یک باری از درگیری های ذهن والدین کم بشه و مواردی از این دست قطعاً کمک کننده هست.»

با توجه به اینکه برخورداری از گوشی های هوشمند به دلیل مجازی بودن آموزش، یک ضرورت محسوب می شد، بخشی از

تعاملات والدین و معلمین در زمینه مطرح شدن مشکلات مالی جهت خرید گوشی هوشمند بود.

– **تکات روانشناسی در برخورد با دانش آموزان:** معلمین سعی می کردند در گروه های کلاسی و یا به طور

خاص در صفحه شخصی توصیه هایی در خصوص برخورد با دانش آموزان داشته باشند و والدین را در این زمینه راهنمایی کنند. علاوه بر پیشگام شدن معلم در بیان این مطالب، والدین نیز در هنگام نیاز در این زمینه با طرح پرسش هایی، از معلم راهنمایی و مشورت می گرفتند. مواردی از قبیل پرهیز از مقایسه و تنبه، استرس ندادن به دانش آموزان، توجه به تفاوت های فردی، اهمیت زمان در یادگیری، عدم سخت گیری و ایجاد استقلال مواردی بود که در این زمینه توسط معلمین برای والدین مطرح شده بود.

گروه کلاسی ۵: «آزمون سخت نیست زیاد استرس به بچه ها و خودتون وارد نکنید ماشالله بچه ها را کامل شناختم و هر کسی تلاش خودش را برای من به اثبات رسانده.»

گروه کلاسی ۶: «تفاوت های فردی دانش آموزان بسیار مهم هست من در ارائه تکالیف و پرسش و پاسخ ها این موارد را در نظر می گیرم و تکالیف بچه ها متناسب با هر کس و سطح درسش متفاوت خواهد بود. انتظار دارم شما هم از تفاوت های فرزندتون آگاه باشید و از آن ها توقعات متناسب با سطح خودشون داشته باشید.»

مصاحبه شونده ۶: «در بحث غیر آموزشی هم مسائل خیلی زیادی مطرح بود این مدت که سعی می کردن با والدینم در ارتباط بگذارم. مثل ارتباط و تعامل با دانش آموز شون توی دوران غیر حضوری برای اینکه از درس و مدرسه زده نشه خیلی از تنبیه و سرزنش و مقایسه کردن دست بردارن.»

– **تشکر و قدردانی:** بخش عمده ای از تعاملات در گروه ها به تشکر و قدردانی والدین از معلم و بالعکس اختصاص داشت. با توجه به این که والدین در این سال تحصیلی، مسئولیت ها و فعالیت های زیادی در زمینه آموزش فرزندان شان داشتند، معلمین در این زمینه به دفعات بسیار و به شیوه های گوناگون از والدین تشکر می کردند.

گروه کلاسی ۵: «خیلی دنبال واژه ای زیبا گشتم تا شایسته شما اولیای مهربان و دلسوز باشد ولی واژه ای که در شان و قدردانی زحمات شما عزیزان در این دوران قرنطینی باشد پیدا نکردم.»

گروه کلاسی ۱۰: «از همه زحماتی که تا الان برای تحصیل فرزندانتون کشیدید تشکر کنم و امیدوارم دخترهای گل تون در آینده باعث افتخار و سربلندی تون باشن.»

والدین نیز که در این سال تحصیلی سختی ها و دغدغه های شغل معلمی را درک کرده بودند، به دفعات در قالب متن، ویس، استیکر و ساخت کلیپ از فعالیت های معلم، از معلم کلاس قدردانی می کردند.

گروه کلاسی ۶: «با توانمندی خانم عزیز خدا رو شکر بچه ها در این آموزش مجازی ارتباط عمیقی با معلم عزیزشون برقرار کردند و ناراحتی و شادی معلمشون اونا رو هم غمگین و شاد می کرد. هیچ وقت هیچ وقت اصلا امکان نداره از یاد و خاطرات حتی کم رنگ بشین.»

– علاوه بر موارد فوق که در تعاملات غیر آموزشی والدین و معلم مطرح و بیان شد، در مواردی محدود صورت های دیگری از این تعاملات را معلمین به آن اشاره کردند. در دو گروه کلاسی مشاهده شد و معلمین نیز به آن اشاره کردند که والدین از مشکلات آنان با خبر بودند جویای احوال فرزندان آنان نیز می شوند. مصاحبه شونده ۳: «مثلا یکی از والدینم بود که خیلی با من تعامل داشت نه توی زمینه درسی غیر از اینا باهام دوست شده بود مثلا اگر بچم مریض میشد زنگ میزد سوال می کرد بچه شما بهتر چکار شد؟» گروه کلاسی ۸: «همه باهم برای سلامتی فرزند خانم رجبی یه صلوات می فرستیم.» و مورد دیگری که معلمین به آن اشاره کردند حضور والدین در منزل آنان بود است. مصاحبه شونده ۱۰: «میامدن در خونه بالاخره چیزی میاوردن حالا یک صمیمیتی بود. مثلا گلی یا خوراکی چیزی و در این زمینه ها هم با هم ارتباط داشتیم و همیشه گفت حدود سه چهارتاشون هستن که تعاملات غیر آموزشی هم باهاشون داشتم (مثلا ۴ یا ۵ نفر) این جوری حساب کنی از ۲۸ نفر. ارتباط دوستانه تر و صمیمی تری باهاشون داشتم.»

۱. تغییرات تعاملات

یافته های پژوهش بیانگر افزایش تعاملات والدین و معلمان نسبت به گذشته است. بدیهی است که با توجه به شرایط حاضر و این که بخش عمده ای از مسئولیت آموزش بر عهده والدین گذاشته شده است، افزایش تعاملات قابل درک و پیش بینی بود و پیام های مشاهده شده در گروه و مصاحبه های معلمان تایید کننده این امر است. فقط یک نفر از معلمین پایه دوم معتقد بود که نسبت به گذشته تعاملات کم شده است. مصاحبه شونده ۱۰: «تعاملات کمتر شده چون بیشتر مجازی بود و والدین نمی آمدند مدرسه که با والدین در ارتباط باشند و این تعامل کمتر شد. و اینها دیگه باز برخوردی وجود نداشته بین معلم و دانش آموز و هیچ برخوردی و ارتباطی نبوده یا بعدهش مثلا حالا بازم چیزی پیش میامد زمان قدیم توی مدرسه، اون اولیا رو میدی و کم کم باعث میشد خوب بشه اما الان دیگه اون ارتباط وجود نداره و به نظرم خیلی بده هم برای معلم هم دانش آموز و هم اولیا.» که البته این کاهش تعاملات

برای پایه های بالاتر قابل پذیرش است به دلیل این که ممکن است برخی دانش آموزان به استقلال و خودراهبری در انجام تکالیف و استفاده از فناوری رسیده باشند، مشارکت والدین و تعاملات آنان با والدین ممکن است کمتر شود. درمقابل پیام های موجود در گروه های کلاسی، مشاهده گروه ها و مصاحبه با معلمان بیانگر این است که نسبت به سال های گذشته افزایش تعاملات صورت گرفته است. بخشی از اظهارات معلمان در این راستا در ادامه ذکر شده است:

مصاحبه شونده ۷: «کرونا هر بدی داشت خیلی مزیت ها هم داشت همین که باعث تقویت ارتباط والدین با معلم شده بود چون قبلا بچه ها میومدن مدرسه حتی والدین نمیدانستند بچه شون کلاس چندم هست.»

مصاحبه شونده ۱: «تعاملات خیلی بیشتر شده و تغییر کرده و تغییر شدم اینکه سال های قبل والدین فقط منتظر بودند جلسه انجمن و اولیا برگزار بشه یا یک روز ما همه والدین رو خبر کنیم بیان مدرسه از شرایط تحصیلی فرزندشون با خبر بشن اما الان علاوه بر اینکه بیشتر در ارتباط هستند فقط هم در مورد مسائل تحصیلی سوال نمی کنند چون خودشون هم درگیر هستند با دانش آموزشون در درس شون، متوجه رفتارهاشون میشن و در مورد اون رفتارهاشون حین درس خواندن هم با من صحبت می کنند.»

برای تقویت ارتباطات دو طرفه موثر در بین والدین و معلمان، هر دو فرد ممکن است بر روی افزایش کمیت و کیفیت ارتباطات خود با یکدیگر در طول زمان تمرکز کنند تا یک ارتباط قوی و یک شبکه پشتیبانی مداوم برای یکدیگر ایجاد و حفظ کنند. این افزایش فرصت های برقراری ارتباط و استفاده از ابزارهای ارتباطی موثرتر، علاوه بر تاثیرگذاری مثبت بر تحصیل دانش آموزان، سوتفاهم و اختلافات بین والدین و معلمان را کاهش می دهد (هو، هیونگ و چن^۱، ۲۰۱۳) و بیشترین سود برای انگیزش دانش آموزان دارد (گونزالز-دهاس، ویلیامز و هولبین^۲، ۲۰۰۵). همچنین نشان داده شده است که دفعات مکالمه بین والدین و معلم به طور مستقیم بر کیفیت رابطه والدین و معلم تأثیر می گذارد و برای خانواده ها و معلمان مهم است که وقت و فرصت لازم برای تعامل با یکدیگر و بحث در مورد موضوعات مرتبط با پیشرفت کودک را داشته باشند (کلارک، شریدان و وودز، ۲۰۱۰).

مهم ترین تغییر تعاملات که هم در گروه قابل مشاهده بود و هم معلمان به آن اشاره کردند، افزایش مشارکت پدرها در امور تحصیلی دانش آموزان و در نتیجه افزایش ارتباط با معلم بود. در سالیان گذشته مادرها رکن اصلی تعاملات خانه و مدرسه بودند اما مشاهدات گروه های کلاسی در پژوهش حاضر نشان می دهد نسبت به گذشته مشارکت پدرها در امور تحصیلی فرزندان شان بیشتر شده. مصاحبه شونده ۹: «میزان تعامل والدین قبلا بیشتر مادرها می آمدن مدرسه ولی الان پدرها هم توی امر آموزش بیشتر کمک می کنند و تعامل شون با معلم بیشتره یعنی هم مادر و هم پدر ولی قبلا این جور نبود.»

در امر مشارکت والدین جنسیت والدین از عوامل تأثیرگذار بوده (وست و همکاران، ۱۹۹۸) و مادران در مقایسه با پدران، احساس مسئولیت پذیری بیشتری در زمینه وظایف والدین برای خود قائل اند (امیری، ۱۳۹۱). همچنین در پژوهش های گذشته در ایران نیز بیانگر کم بودن مشارکت پدرها در امور تحصیلی بودند (امیری، ۱۳۹۱؛ سورگی، ۱۳۹۶). برخی علت درگیری بیشتر مادرها در امور تحصیلی را به بیشتر بودن تعداد خانم ها در مدارس ابتدایی نسبت داده اند و معتقدند این امر، به صورت ناخودآگاه این تصور را ایجاد می کند که کار کردن با کودکان ابتدایی، کار خانم هاست لذا مادران باید درگیری بیشتری داشته باشند. این در حالی است که یافته های پژوهشی نشان می دهد زمانی که هر دو نفر والدین در رویدادها و فعالیت های تحصیلی شرکت داشته باشند، کودکان از نظر آموزشی و فرهنگی به بهترین نحو عمل می کنند (پریر و جرارد، ۱۳۸۸) لذا این افزایش مشارکت پدرها با توجه به غیر حضوری شدن مدارس و تعاملات مجازی، می تواند در امور تحصیلی دانش آموزان کمک کننده و موثر باشد.

۲. شیوه تعاملات

با توجه به تجربه ای که والدین در این سال تحصیلی کسب کردند این سوال مطرح شد که از نظر معلمان تعاملات حضوری بهتر است یا تعاملات مجازی؟ ترجیح معلمان چیست؟ معلمان در پاسخ به این سوالات هر دو شکل تعامل را مکمل هم می دانند و استفاده هر دو شیوه را در کنار هم موثر می دانند. مصاحبه شونده ۱۰: «به نظرم تعامل حضوری و مجازی در کنار هم کمک کننده هست.» مصاحبه شونده ۶: «هر کدومش به نظر من در جایگاه خودش میتونه مفید و خوب باشه» مصاحبه شونده ۲: «اینکه مجازی

^۱ Ho, Hung & Chen

^۲ Gonzalez-DeHass, Willems & Holbein

هم ارتباط داشته باشیم بعضی وقت ها خوبه. یعنی دوتاش کنار هم خوبه». ابوبکری^۱ (۲۰۲۰) نیز بیان می دارد دسترسی و سهولت آسان به فناوری ها برای تقویت تعاملات حضوری موثر بوده، و مکمل تعامل معلمان و مدیران با والدین است، زیرا والدین به دلیل مشغله کاری زیاد یا زندگی در دور از محیط مدرسه، گاهی برای برقراری ارتباط با مدرسه با چالش روبرو می شوند و والدین و معلمان بسته به ضرورت و حساسیت اطلاعات، کانالهای ارتباطی مناسب را انتخاب می کنند (لاهو^۲، ۲۰۱۹)

در عین حال که برخی از اعتقاد دارند معلمان دو شیوه تعاملات مکمل یکدیگرند، اکثر معلمان با ذکر دلایل خود تعاملات حضوری را بر مجازی ترجیح می دهند و تعداد اندکی از آنان تعاملات مجازی را نسبت به حضوری موثرتر می دانند.

– **ترجیح تعاملات حضوری نسبت به مجازی:** اکثر معلمان معتقدند که تعاملات حضوری موثرتر از تعاملات مجازی است لذا ترجیح می دهند از تعاملات حضوری با والدین بیشتر استفاده کنند. آنان معتقدند در تعاملات حضوری، احساسات والدین راهتر درک می کنند، ارتباطات حضوری تاثیرگذاری بیشتری دارد، زمان مشخص و نظم زمانی دارد، احترام متقابل بیشتر حفظ می شود، سوتفاهم در تعاملات ایجاد نمی شود و ارتباطات حضوری مطمئن تر از ارتباطات مجازی است.

مصاحبه شونده ۳: «من اگر کرونا نباشه تعاملات حضوری رو بیشتر می پسندم چون ممکن هست معلم بخواد نکته ای رو به والدین و مادر و پدر بگه که دانش آموز مسلما وقتی باهاشون حضوری صحبت می کنیم میدونیم که دانش آموز اونجا نیست، متوجه نمیشه ولی وقتی به صورت مجازی ویس می فرستیم یا متن می فرستیم ممکنه بلند بخوانند و دانش آموز هم متوجه بشه مثلا در یک درسی دانش آموز اوضاعش خوب نیست... اما وقتی مجازی صحبت می کنی ممکنه دانش آموز ویسمون رو بشنوه و همون طور که بچه های کلاس اول جوری هستند نباید از کلمه تو یاد نمیگیری رو به کار بگیری باید بگی کمی مشکل داری نیازه بری تکرار و تمرین کنی ولی وقتی با والدین صحبت می کنی رک صحبت می کنی تا از اوضاع دانش آموز شون با خبر باشند این طوری که میگی ممکنه توی روحیه دانش آموزشون تاثیر داشته باشه... ولی وقتی حضوری با والدین صحبت میکنی دیگه همون جا تموم میشه و والدین یاد می گیرند که چه نوع برنامه آموزشی تکمیلی رو با توجه به آموزش هایی که معلم میده برای بهبود اوضاع دانش آموز توی اون قسمت استفاده کنه..»

مصاحبه شونده ۱۰: «قبلا که ارتباط حضوری بود اگر مشکلی ابهامی مسئله به وجود میامد با یک ارتباط حضوری کوتاه میشد خیل راحت حل و فصلش کرد چون به هر حال اهمیت ارتباط حضوری و تاثیراتش بر هیچ کس پوشیده نیست اما توی فضای مجازی وقتی که یک مسئله ای یک مشکلی به وجود میاد با توجه به اینکه والدین هم این مدت درگیر آموزش بچه ها بودند خیلی خسته می شدند و انرژی شون خیلی زود تمام میشد و این ها. حالا ممکن بود معلم با مشکل هایی در بحث تعامل روبرو بشه که یک مقداری زمان بیشتری از ارتباط حضوری می برد تا این تنش رو برطرف بکنه»

اکثر معلمان با بیان دلایل فوق معتقدند که تعاملات حضوری نسبت به تعاملات مجازی کارآمد تر بود و ترجیح می دهند از در آینده از تعاملات حضوری استفاده کنند ابوبکری^۳ (۲۰۲۰) نیز در پژوهش خود به این نتیجه دست یافت که اغلب افراد معتقدند تماس های تلفنی و بسیاری از راه های دیگر، جایگزین ارتباط چهره به چهره بین معلمان و والدین نیست و معلمان و والدین در مورد ارتباطات با رسانه های اجتماعی برداشت های متناقضی دارند. در حالی که بیشتر معلمان معتقدند ارتباطات رسانه های اجتماعی می تواند به بهبود تعاملات والدین و معلمان کمک کند، معلمان محدودی و بسیاری از والدین معتقدند که ارتباطات رسانه های اجتماعی راه حل اثربخشی تعاملات والدین و معلمان نیست. دلیل اصلی محدود معلمان این است که ارتباطات رسانه های اجتماعی را رد می کنند، موانع استفاده از رسانه های اجتماعی است، اما بیشتر والدین دلیل آن را عدم توانایی استفاده از آنها و نامناسب بودن چنین سیستم عامل هایی می دانند. علاوه بر این، هو و هیونگ و چن (۲۰۱۳) اشاره کردند که پذیرش یک تکنولوژی جدید غالباً زمان بر است و شاید به همین دلیل برخی از معلمان در پژوهش حاضر تعاملات حضوری را ترجیح می دهند.

^۱ Abubakari

^۲ laho

^۳ Abubakari

در سایر پژوهش ها نشان داده شده که خانواده ها وقتی فرزندانشان از نظر تحصیلی مشکلی ندارند از ارتباطات مبتنی بر اینترنت استفاده می کنند و خانواده ها و معلمان از اینترنت برای برقراری ارتباط در مورد موضوعات مثبت یا خنثی استفاده می کنند. در مقابل ، وقتی دانش آموزان با مشکلات تحصیلی روبرو می شدند، خانواده ها و معلمان از روش های دیگر ارتباطی استفاده می کنند (بوفارد، ۲۰۰۸).

– **ترجیح تعاملات مجازی نسبت به حضوری:** سه نفر از معلمان مورد مصاحبه معتقدند تعاملات مجازی به دلایلی از قبیل تسریع و تسهیل ارتباطات، بیان مطالب جانبی، بیان راحت و آزاد نسبت تعاملات حضوری مفیدتر است و ترجیح می دهند در آینده با والدین تعاملات مجازی داشته باشند.

مصاحبه شونده ۹: «به نظرم مجازی بهتره چون والدین شاید یک سری حرف ها رو در رو که بخواد صحبت کنه نتونه بگه اما از طریق اینکه متنی بنویسه یا ویسی بفرسته راحت تر باشه با طرف صحبت کنه در کل به نظر من تعاملات مجازی بهتر نسبت به تعاملات حضوری. در تعاملات مجازی در ساعت کلاسی والدین با بچه هاشون در کنار هم بودند و این باعث می شد اگر جایی سوالی داشتند مشکلی پیش میامد سریع انتقال میدادند اما در کلاس حضوری کمتر والدین مراجعه می کردند بگند دانش اموز ما این مورد رو مشکل داره براش توضیح بدین یا موارد دیگه غیر آموزشی رو بیان کنند خیلی تعداد کمی بود اما الان تعامل خیلی خیلی بیشتر از قبل شده.»

مصاحبه شونده ۸: «تعاملات مجازی رو من خیلی بیشتر دوست دارم اصلا من آموزش مجازی رو خیلی بیشتر دوست دارم. توی تعامل مجازی چون خارج از زمان کلاس هست شما وقت خالی خیلی دارید مثلا والدینی که مشکلی داره زنگی میزنه بهت تو خونه راحت باهاش صحبت می کنی یا توی شادبخت پیام میده خیلی بهتره تا اینکه. خیلی از والدین نمیتونند حتما باشن حضوری بیان مدرسه.»

مصاحبه شونده ۶: «خود فضای مجازی و اینکه والدین به این سمت و سو کشیده شدند و کار باهاش رو بلدند و می تونند استفاده کنند فرصت خوبی رو فراهم میکنه که معلم از این درگاه استفاده کنه و نکات جانبی غیر آموزشی و یا حتی آموزشی رو که قبلا مطرح نمی کرده و یا فرصت مطرح کردنش نبوده.»

ترجیح تعاملات مجازی نسبت به حضوری در سایر پژوهش ها نیز دیده می شود. بدین دلیل که والدین و معلمان در استفاده از ابزارهای دیجیتال برای برقراری ارتباط راحت هستند و به طور منظم به اینترنت دسترسی دارند. والدین فناوری های مناسب را جهت ارتباط انتخاب می کنند از جمله ایمیل (لاهو، ۲۰۱۹) در پژوهش دیگری نیز نشان داده شده که معلمان مدارس ابتدایی در مورد استفاده از فن آوری های مبتنی بر وب برای برقراری ارتباط با والدین رویکر مثبتی نشان دادند. معلمان در این مدارس از طریق ایمیل ، پیام کوتاه و حالت فیس تایم فناوری های مبتنی بر وب برای برقراری ارتباط با والدین استفاده کردند (تایسون^۱، ۲۰۲۰)

۳. ویژگی تعاملات مجازی

برسش دیگری که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته این است که افزایش این تعاملات و تغییر ماهیت آن به تعاملات غیر آموزشی می تواند چه مزایا و معایبی را به دنبال داشته باشد؟ در بررسی مزایا و معایب هر دو بعد میزان تعاملات و افزایش تعاملات غیر آموزشی مدنظر بوده و معلمان به هر دو جنبه اشاره داشته اند.

– مزایای تعاملات

معلمان معتقدند که افزایش تعاملات و تغییر ماهیت آن موجب شده شناخت آنان نسبت به دانش آموزان بیشتر شود، در مواردی بتوانند مشکلات آنان را رفع کنند، علاقه دانش آموزان افزایش یابد، نکات آموزشی توسط والدین آموخته شود، در مسائل درسی اثرگذاری مثبت داشته باشد، اطلاعات معلم افزایش یابد، ارتباطات تسریع و تسهیل شود و مهم ترین پیامدی مثبتی که گزارش کردند افزایش صمیمیت با اولیا بود. بخشی از اظهارات مصاحبه شوندگان در این راستا در ادامه ذکر شده است:

مصاحبه شونده ۱: «از طرف دیگه اینکه مجازی با هم در ارتباطیم، ارتباطات سریع شده یعنی نمیخوان دیگه منتظر بشن تا یک روزی بیان من وقت داشته باشم توی مدرسه، من رو ببینند در مورد بچه شون سوال کنند. یا خود من وقتی بیست و خورده ای دانش

^۱ Tyson

آموز داریم قاعدتا اگر بعد از چند ماه خوب هم هر کدام رو بشناسم اما بعضی چیزها در مورد اون ها از یاد من میره پی موقعی که مامان شون رو میبینم ممکنه خیلی حرف ها ناگفته بمونه و بعد از اینکه اون ها میرن تازه یادم افته در مورد این مسئله هم کاش صحبت می کردم. این جوری نه دیگه سریع در لحظه اتفاق می افته. من متوجه اشتباهی میشم بهشون منتقل میکنم یا اون ها هم همین طور. و این انتقال اطلاعات مون در مورد اون دانش آموز سریع اتفاق می افته.»

مصاحبه شونده ۴: «والدین با معلم تعاملات غیر آموزشی هم داشته باشند اتفاقا خیلی هم خوبه چرا باعث زحمت معلم میشه که معلم بره دنبال مطلب برگرده. معلومات خودش رو بیشتر کنه در مسائل غیر آموزشی. والدین با ما احساس راحتی بیشتری می کنند و طبیعتا احساس و عواطف بچه ها تاثیر داره روی یادگیری شون و این طوری نیست که فقط مبحث درس باشه. وقتی با ما تعاملات غیر درسی هم دارند اعتقادشون اینکه میگن بچه ها از شما حرف شنوی بیشتر دارن شما بهشون بگین که مسئولیت پذیر بیشتر باشن و این باعث میشه ارتباط بین معلم و دانش آموز تقویت بشه و وقتی تقویت بشه این باعث میشه توی مسائل درسی بیشتر کمک میکنه» مصاحبه شونده ۱: «امسال یک خوبی داشت این بود که من همیشه والدینم بهم میگن که علاوه بر این که بچه ها یاد گرفتند ما هم یاد گرفتیم. سال های دیگه شاید ما فقط توی کلاس تدریس می کردیم و بعد بچه ها رو میفرستادیم خونه، میخواستیم که تمرین کنند والدین بلد نبودند. امسال والدین می گفتند ما یاد میگیریم از تدریس های شما بعد یاد می گیریم با بچه ها چه کارهایی انجام بدیم.»

سایر پژوهش ها نیز مزیت این ارتباطات را ذکر کرده اند. ارتباط و تعامل والدین با معلمان که جنبه ای از مشارکت در امور تحصیلی است برای والدین منجر به یادگیری مطالب و روش های جدید می شود، به یادآوری مطالب قبلاً آموخته شده کمک می کند و هم تجربه ای می شود برای فرزندان بعدی و همچنین آگاهی از مسائل و مشکلات بچه ها و پیشرفت فرزندان باعث رضایت خاطر آن ها می شود (مردان، ۱۳۹۲). همچنین بدین دلیل که محدودیت های زمانی، اغلب به عنوان یک چالش برای هر دو طرف هنگام تلاش برای تعامل با یکدیگر در پژوهش ها گزارش شده است، تعاملات مجازی به دلیل سهولت و تسریع در ارتباطات می تواند مفید و موثر باشد. خانواده ها ممکن است به دلیل تنگناهای زمانی ناشی از تعهدات شغلی، امور مربوط به مراقبت از کودکان و سایر نیازهایی که باید بطور منظم در داخل و خارج از خانه برآورده شوند، هنگام ایجاد تعامل با معلمان با چالشهایی روبرو می شوند. معلمان نیز به دلیل تعدد کلاسهای بزرگ با افزایش مسئولیت در کلاسهای خود روبرو می شوند. در نتیجه، معلمان اغلب نمی توانند با خانواده ها ملاقات کنند، زیرا برنامه کاری والدین با برنامه روز مدرسه مطابقت ندارد و این خانواده ها ممکن است نتوانند در مراسم مدرسه مانند جلسات، برنامه ها و سایر فعالیت های برگزار شده در طول مدرسه شرکت کنند (کلارک، شریدان و وودز، ۲۰۱۰) که برقراری تعاملات مجازی بین معلم و والدین می تواند این چالش ها را برطرف سازد. همچنین ارتباطات آنلاین برای والدین راحت تر است، زیرا مجبور نیستند روز کاری خود را برای تماس تلفنی با یک معلم یا شرکت در یک کنفرانس قطع کنند (مرکلی^۱ و همکاران، ۲۰۰۶). سایر پژوهش ها نیز نشان داده اند که فناوری اطلاعات مدرن، ارتباطات را سریع و راحت می کند و والدین فرصت بیشتری برای درک آنچه فرزندانشان در مدرسه انجام می دهند دارند (هو، هیونگ و چن، ۲۰۱۳).

ارتباط به موقع و مستقیم در تعاملات مجازی نیز از ویژگی هایی است که در سایر پژوهش ها به آن اشاره شده است ارتباط به موقع موجب برقراری ارتباط خوب بین خانه و مدرسه جلوگیری از حل مشکلات کودکان در مدرسه با تمرکز بر رفتار یا پیشرفت تحصیلی خواهد بود (گرت، ۲۰۱۱). گرت^۲ (۲۰۱۱) معتقد است والدین با نامه یا تماس تلفنی تنها از مشکلات جدی مطلع می شوند، و تا برگزاری جلسات والدین و مربیان که سالی دو بار برگزار می شوند (و سپس فقط با والدینی که می توانند در آن شرکت کنند) درباره مسائل جزئی خبری نخواهند. همچنین ممکن است کودکان پیام رسان های غیر قابل اعتماد باشند: نامه ها همیشه منتقل نمی شوند، پیام ها چرخانده می شوند یا ممکن است کودکان معلمان را علیه والدین بازی کنند. لذا ارتباط دیجیتال می تواند کمک کند که والدین و معلمان مستقیماً با یکدیگر ارتباط برقرار کنند و به آنها امکان دسترسی به اطلاعات معتبر تر و اطلاع سریعتر از مشکلات را بدهند. همچنین ارتباط به موقع برای والدین حائز اهمیت بوده و هر چه بازخورد به رویداد نزدیکتر باشد، تأثیر آن بیشتر خواهد بود.

^۱ Merkley

^۲ Grant

ابزارهای دیجیتال نوآورانه برقراری ارتباط و به اشتراک گذاشتن اطلاعات در مورد آموزش کودکان را برای معلمان و والدین آسان و راحت می کند (گوا، وو و لیو^۱، ۲۰۱۹؛ آرزاید، کورنگ و پارا، ۲۰۲۰). در گذشته معلمان و والدین عمدتاً از طریق تلفن، کتاب راهنما یا جلسات حضوری با یکدیگر ارتباط برقرار می کردند در حالیکه فناوری موجب می شود علاوه بر سرعت و راحتی برقراری ارتباط، موجب چند حالت شدن ارتباط بین والدین و معلمان شده است. آنها می توانند پیام های صوتی یا کتبی ارسال کنند، اطلاعات را از اینترنت به اشتراک بگذارند و عکس و فیلم را فوراً پیوست کنند (گوا، وو و لیو، ۲۰۱۹).

هرچه والدین در برقراری ارتباط با معلمان و سایر والدین فعالیت بیشتری داشته باشند، اطلاعات بیشتری به دست می آورند و روابط بهتری با معلمان برقرار می کنند. این امر به "والدین" سرمایه اجتماعی در رابطه با آموزش فرزندشان می افزاید، که این امر به سرمایه فرهنگی کودک کمک می کند (گوا، وو و لیو، ۲۰۱۹). ارتباط مجازی بین معلمان و والدین به پیشرفت کودکان کمک می کند و رفتار آنها را بهبود می بخشد، همچنین احساس امنیت کودک را فراهم می کند (استماتیس و چاتزینیکولا^۲، ۲۰۲۱) سایر مزیت های استفاده از چنین رویکردی که در سایر پژوهش ها ذکر شده عبارتند از: دسترسی آسان به مطالب و ارزیابی دانش آموزان، ارسال به موقع کار کودک و نظرات معلم، و یک محیط امن برای به اشتراک گذاشتن اسناد محرمانه (مرکلی و همکاران، ۲۰۰۶).

معایب تعاملات

معلمان معتقدند این افزایش تعاملات و تغییر ماهیت آن معایبی نیز به دنبال داشته است. آنان بیان داشتند که کم شدن احترام در ارتباطات، سوءبرداشت در تعاملات، سوءاستفاده والدین و درگیری زیاد معلم از جمله معایب آن است.

مصاحبه شونده ۷: «ممکنه روی افراد به هم باز بشه. وقتی قدیم میامدن مدرسه به صورت حضوری صحبت می کردیم مدیر و معاون یا بقیه همکاران هم حضور داشتند اما الان ممکن هست در PV طوری صحبت کنند که نه در شان خودشون باشه نه در شان مخاطب شون که معلم هست.»

مصاحبه شونده ۶: «با وجود مشغله و درگیری ها زیادی که در بحث آموزش معلم داره خصوصاً این مدت که آموزش مجازی بود بحث های غیر آموزش و تعاملات غیر آموزشی واقعا توان و انرژی معلم رو به پایین ترین سطح ممکن می بره و حتی از لحاظ روحی گاهی معلم رو بهم میریزه. یک تنه آدم بخواد یک کلاس سی نفره رو بچرخونه و به مسائل تک تک بچه ها توجه داشته باشه در بحث آموزش و حالا بیاد مسائل غیر آموزشی هم ... واقعا یک جور استهلاک روحی اتفاق بیوفته برای معلم اگر از یک حدی بیشتر بشه..»

با این وجود مزایای بسیار زیادی که در این پژوهش و پژوهشهای گذشته به آن اشاره شد، ارتباطات با فناوری جدید نیز چالش ها و جنبه های منفی نیز دارد. سرعت و راحتی سریع نمی تواند ارتباط کافی را تضمین کند. سوتفاهمی وجود دارد که روابط را تهدید می کند. تعاملات در زندگی واقعی قابل تکرار نیستند. مریبان نمی توانند از ارتباط رو در رو با والدین غافل شوند، به ویژه کسانی که در گروه چت کلاس سکوت می کنند یا به ابزارهای ارتباطی جدید دسترسی ندارند. مدارس همچنین باید از والدینی که نمی دانند چگونه از فناوری جدید استفاده کنند در نظر بگیرند (گوا، وو و لیو، ۲۰۱۹). کمبود فناوری همچنین فرصت های ارتباطی بسیاری از خانواده ها را محدود می کند (گراهام کلی، ۲۰۰۵). خانواده هایی که درآمد کمتری دارند، سطح تحصیلات پایین تری در سطح مواد دارند و سطح مهارت آنها در سطح پایین است ممکن است دسترسی کمتری به فن آوری قابل استفاده، منابع دیجیتالی و دسترسی به اینترنت با پهنای باند بالا داشته باشند. همچنین از آنجایی که ارتباطات با واسطه فناوری، از جمله نامه های الکترونیکی و سایر فرم های نوشتاری ارتباطات رایانه ای، کمتر سرنخی از جمله حرکات و تفسیر احساسات را به تصویر می کشد، آنها اغلب در ارتباطات دو طرفه ابهام ایجاد می کنند. این معلمان را دچار استرس می کنند زیرا آنها سعی می کنند از کلمات مناسب برای جلوگیری از ابهام و عدم اطمینان استفاده کنند (ابوبکری، ۲۰۲۰). همچنین یکی دیگر از مشکلات این شیوه ارتباطی این است معلمان نگران هستند که وقتی برای پاسخگویی به پیامهای متعدد والدین نخواهند داشت (گرن، ۲۰۱۱).

^۱ Guo, Wu & Liu

^۲ Stamatis & Chatzinikola

بحث و نتیجه گیری

با توجه به گسترش تلفن های هوشمند و سایر فناوری های تلفن همراه در سال های اخیر، روش های ارتباطی جدید در آموزش و پرورش به سرعت تکامل یافته است. از طرفی شیوع بیماری همه گیر کرونا در جهان، برای حفظ این روابط، به لزوم استفاده از فناوری ها دامن زده است. برقراری ارتباط والدین و معلمان از طرق فضای مجازی در سال های گذشته نیز در کشور ایران نیز رواج داشته اما شرایط سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ بر شدت آن افزوده است. در این سال تحصیلی، تعاملات مجازی بر تعاملات خانه و مدرسه حاکم شده و والدین و معلمان در برقراری ارتباط با یکدیگر ملزم به استفاده از تلفن همراه و شبکه های اجتماعی شدند و به عنوان اولین راه ارتباطی والدین و معلمان تبدیل شده است. پیام رسان شاد که توسط وزارت آموزش و پرورش طراحی شده بستر رسمی و مناسب برای حفظ روابط بین والدین و معلمان در شرایط موجود است. پژوهش حاضر به بررسی گونه شناسی این تعاملات در گروه های کلاسی پایه اول و دوم اقدام کرده و سپس با مصاحبه با معلمان کلاس به بررسی تغییرات تعاملات والدین و معلمان نسبت به سالیان گذشته، ترجیح معلمان برای استفاده از تعاملات مجازی و یا حضوری و مزایای و معایب تعاملات مجازی پرداخته است.

در پاسخ به پرسش اول پژوهش در خصوص گونه شناسی تعاملات مجازی، همانگونه که در یافته ها به صورت مبسوط شرح داده شد، در دو دسته کلی تعاملات درسی و غیر درسی جای می گیرند. بخش عمده ی تعاملات مشاهده شده در گروه های کلاسی، از جنس تعاملات درسی بوده که توسط معلمان در کلاس برای والدین مطرح می شد. تعاملات غیردرسی با توجه به مشکلات خاص هر دانش آموز در هر کلاس و در هر مقطع زمانی، متفاوت بوده و معلمان اذعان داشتند والدین در این زمینه نسبت به سال های گذشته که تعاملات حضوری بوده، اقدام به برقراری ارتباط بیشتر کرده و درخواست راهکار در زمینه های غیردرسی نیز داشتند. به نظر می رسد افزایش صمیمیت گزارش شده توسط معلمان در تعاملات مجازی، خود دلیلی بر افزایش تعاملات غیردرسی والدین و معلم در این سال تحصیلی بوده و از طرفی والدین، با نگاه به معلم به عنوان یک فرد متخصص در زمینه های مختلف، درخواست راهنمایی داشتند. البته این تعاملات غیردرسی همان گونه که ذکر شد بیشتر در زمینه مواردی بوده که به طور مستقیم و یا غیر مستقیم به درس دانش آموزان ارتباط داشته است به عنوان نمونه فرزند طلاق که در یکی از ارتباطات والدین و معلمان گزارش شده است، موجب آسیب رساندن به عملکرد تحصیلی دانش آموز شده و یا مشکلات مالی در راستای تهیه ی گوشی هوشمند که از موارد گزارش شده است، با عملکرد تحصیلی دانش آموز ارتباط دارد. گرنرت (۲۰۱۱) نیز در پژوهش خود به این نتیجه دست یافت که والدین و معلمان هر دو معتقدند که لازم نیست معلمان در مورد مشکلاتی که دانش آموزان در خارج از مدرسه دارند بدانند، مگر اینکه رفتار یا پیشرفت در مدرسه فرزندان را تحت تأثیر قرار دهند. لذا والدین مواردی را با معلمان در میان می گذارند که به امور تحصیلی آنان مرتبط باشد.

نکته مهم در برقراری تعاملات غیردرسی که بسیار برجسته بود، قدرشناسی و تشکرات والدین و معلمان از یکدیگر بود. پیام های بسیاری در گروه های کلاسی مشاهده شد که حاوی قدرشناسی هر دو گروه از یکدیگر بود، که این امر موجب می شود هم والدین و هم معلمان احساس مثبت تری در خصوص عملکرد خود و در نتیجه افزایش کارآیی داشته باشد. پژوهش ها نشان داده که باورهای خود اثربخشی والدین بر میزان مشارکت آن ها تأثیرگذار است. خود اثربخشی بیانگر میزان اعتماد فرد به توانایی هایش در انجام تکالیف خاص است (رابینسون^۱، ۱۹۹۰؛ نقل در قدسی، بلالی و لطیفی، ۱۳۹۴). در واقع والدین اگر احساس کنند که توانایی کمک دارند، درگیر خواهند شد (هریس و گودال، ۲۰۰۸) و با معلمان ارتباط برقرار خواهند کرد. این قدرشناسی از فعالیت ها، مشارکت ها و برقراری ارتباط با معلم موجب افزایش باور های خود اثربخشی والدین خواهد شد.

مشاهدات گروه های کلاسی و مصاحبه با معلمان این مطالعه، همچنین نشان داد که ارتباط بین معلمان و والدین، بیشتر یک طرفه است و در اکثر موارد معلمان فقط به والدین اطلاعات می دهند و در موارد خاص از جمله مشکلات خانوادگی، رفتاری، مالی و تحصیلی، والدین به برقراری ارتباط با معلمان اقدام می کنند. این مدل ارتباطی، مشابه مدل "متخصص"^۲ در روابط معلم و والدین است. این مدل، شامل انتقال جریان بی وقفه اطلاعات از معلمان به والدین بود و معلمان معمولاً مسئولیت بهبود یادگیری دانش

^۱ Robinson

^۲ Expert

آموزان را بر عهده می گیرند، والدین نقش حمایتی را ایفا می کنند که در آن والدین فقط پیام معلم را تأیید می کنند (هورنبای^۱، ۲۰۱۱). در سایر پژوهش های تعاملات والدین و معلمان در فضای مجازی نیز این ارتباط یک طرفه مشاهده شده است (پیلتون، جکسون و هیمر، ۲۰۱۸؛ آلزاید، کورنگ و پارا، ۲۰۲۰؛ اردریچ^۲، ۲۰۲۱) و در این پژوهش ها نیز بیشتر والدین، به صورت جداگانه، با معلمان ارتباط برقرار می کردند (آلزاید، کورنگ و پارا، ۲۰۲۰). اردریچ (۲۰۲۱) نیز در پژوهش خود نشان داد که بیشتر ارتباطات دیجیتال والدین و معلمان یک طرفه بود و تنها معلمان به والدین یادآوری می کردند که فرزندان خود را با آنچه که احتیاج روزانه بوده یا وسایل خاص مورد نیاز در کلاس است، بفرستند، آنها را از وقایع مطلع می کردند و در کلاس اول و دوم در مورد تکالیف مدرسه اطلاع دهند آنچه که در یافته های این پژوهش نیز مشاهده شد. این در حالیست که برای ایجاد ارتباط موثر بین والدین و معلمان، باید یک تعامل دو طرفه وجود داشته باشد. ارتباط موثر، بر اساس تعریف، دو طرفه است. با این حال، در محیط مدرسه، ارتباطات اغلب در چارچوب معلم به عنوان یک متخصص تعریف می شود. یعنی هم والدین و هم معلمان انتظار دارند مریبان اطلاعاتی را در اختیار خانواده ها قرار دهند. رویکرد یک طرفه فرصتی را برای یادگیری از خانواده ها در مورد نقاط قوت، حمایت ها و منابع دانش آموز از دست می دهد و ممکن است منجر به درک ناقصی از تأثیر ارتباط بر روابط شود. امکان ارسال دو سویه پیام در گروه های کلاسی، به معلمان و والدین امکان اشتراک منابع را می دهد و برای خانواده ها و معلمان، ایجاد اقدامات ارتباطی موثر و دو طرفه به هر دو طرف این امکان را می دهد تا نیازها و اهداف یکدیگر را درک کنند و ممکن است در پیشگیری از مشکلات قبل از بروز آنها کمک کنند.

در بررسی برای یافتن پاسخ این سوال پژوهش که تغییرات تعاملات نسبت به سالیان گذشته چه بوده است؟ یافته هانشان داد که افزایش تعاملات بین والدین و معلمان رخ داده است که این افزایش تعاملات، به دلیل شرایط منحصر به فرد آموزشی امسال دور از انتظار نبوده است. هر چند که کیفیت تعاملات والدین و معلمان در تقویت پیشرفت و رفتار دانش آموزان مهمتر از تعداد دفعات یا میزان تماس است (کرافت و دوقرتی^۳، ۲۰۱۳) اما افزایش ارتباط معلم با والدین نیز اهمیت دارد. ارتباط و والدین معلم به عنوان یک ابزار نظارتی برای عملکرد و نگرش دانش آموزان است. این برای آشنایی والدین در مورد پیشرفت عملکرد تحصیلی فرزندان و فراهم کردن زمینه ای برای معلمان جهت شناسایی نیازهای ویژه آموزشی و سلامت دانش آموزان مورد نیاز است. زمانی که معلمان به طور پیوسته و زیاد با والدین ارتباط برقرار می کنند، دانش آموزان در مدرسه بهتر عمل می کنند و والدین احساس می کنند که بهتر است بیشتر مشارکت داشته باشند (باکر و وایس، کلی و شیپا^۴، ۲۰۱۶) و انگیزه، اثر بخشی، تعامل و در نهایت پیشرفت تحصیلی دانش آموز را افزایش می دهد (کرافت و دوقرتی، ۲۰۱۳). این در حالیست که نتایج پژوهش های گذشته در زمان حضوری بودن این تعاملات نشان می دهد که تعاملات خانه و مدرسه در ایران بسیار محدود بوده است (شیربگی، عزیزی و امیری، ۱۳۹۴؛ مهاجران و قلعه ای، ۱۳۹۴؛ تبرایی، ۱۳۹۲؛ زنجانی زاده، دانائی و سلیمی نژاد، ۱۳۹۰) همچنین ادراک والدین و معلمان، بیانگر آن است که والدین از لحاظ نظری از اهمیت درگیری والدین در آموزش فرزندان تا حدی آگاهی داشتند اما در عمل چندان درگیر نبودند (شیربگی و همکاران، ۱۳۹۴)؛ در حالی که در اسناد بالادستی آموزش و پرورش کشور، همواره بر ارتباط خانه و مدرسه تأکید شده است. افزایش مشارکت و اثربخشی همگانی به ویژه خانواده در تعالی نظام تعلیم و تربیت رسمی، به عنوان پنجمین هدف کلان در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ذکر شده است (سند تحول بنیادین، ۱۳۹۰). ه با نظر به یافته های پژوهش حاضر که نشان داد تعاملات مجازی و بهره گیری از فناوری یک از اقدامات در راستای افزایش این تعاملات و روابط است و با توجه به اهمیت ارتباطات بین معلم و والدین و تأکید اسناد بالادستی، انتظار می رود معلمان با بهره گیری از تجارب این سال آموزشی و بهره مندی از فناوری در برقراری این تعاملات، در راستای حفظ و گسترش این تعاملات در آینده بکوشند.

نکته قابل توجه دیگر این است که این افزایش تعاملات در گروه های کلاسی پایه دوم به نسبت پایه اول به صورت محسوسی کمتر بود و یکی از مصاحبه شوندگان نیز از معتقد به کاهش تعاملات بودند. به نظر می رسد شواهد، نشان دهنده این است که همان

^۱ Hornby

^۲ Erdreich

^۳ Kraft & Dougherty

^۴ Baker, Wise, Kelley & Skiba

گونه که با افزایش سن دانش آموزان مشارکت والدین در امور تحصیلی فرزندشان در طول زمان، کاهش می‌یابد (شیربگی، عزیزی و امیری، ۱۳۹۴) این زمینه در مشارکت والدین در فضای مجازی به طور عام و به طور خاص برقراری تعاملات با معلم نیز تاثیر گذار باشد و در پژوهش های آتی نیازمند بررسی دقیق تر است.

مهم ترین تغییرات گزارش شده در تعاملات والدین و معلمین، افزایش میزان مشارکت پدرها بوده است. شواهد پژوهشی به سهم مهم و بی نظیر پدران در نتایج تحصیلی فرزندانشان اشاره دارند و پدرها یک عامل بالقوه قدرتمند برای تغییر در زندگی آموزشی کودکان هستند (کیم، ۲۰۱۸) این در حالی است که پژوهش های گذشته در زمینه تعاملات حضوری نشان می دهند که پدرها مشارکت و ارتباط کمی دارند (سورگی، ۱۳۹۶). علی رغم تعداد روزافزون مطالعات تجربی، بررسی رابطه بین مشارکت پدرها و موفقیت تحصیلی دانش آموزان (گرونلیک و اسلوزک، ۱۹۹۴؛ مک براید، شوپ-سالیوان و هو، ۲۰۰۵) اما فقدان آن در پژوهش های ایران به چشم می خورد و در حال حاضر در مورد چگونگی تأثیر درگیری پدران در انواع مختلف بر موفقیت فرزندان، نحوه مقایسه این مسئله با مشارکت مادران و راهکارهای موثر در جلب مشارکت پدران، درک کافی وجود ندارد. این افزایش مشارکت پدرها در تعاملات مجازی می تواند زمینه موثری را برای بررسی زمینه های افزایش مشارکت پدرها در امور تحصیلی فرزندان و تعاملات با معلمین فراهم کرده تا در پژوهش های آتی به آن پرداخته شود.

همان گونه که در یافته ها ذکر شد معلمین علاوه بر این که تعاملات مجازی و حضوری را مکمل هم می دانند و استفاده در کنار هم را توصیه میکنند. سایر پژوهش ها هم نشان دادند که. ارتباطات بین والدین و جامعه تعلیم و تربیت نمی تواند فقط به اشکال مجازی تعامل محدود شود، بلکه باید وسیله ای اضافی برای ارتقا حمایت از والدین در مواجهه با چالش های مدرن باشد (پتراش و سیدوروا، ۲۰۲۰) معلم و والدین بسته به موضوع، راه و گزینه مناسب را برای ارائه اطلاعات انتخاب کنند اما اغلب معلمین حاضر در پژوهش تعاملات حضوری را نسبت به تعاملات مجازی ترجیح می دادند. درک بهتر احساسات والدین در ارتباطات حضوری، تاثیر گذاری بیشتری کلام معلمین در این دست از ارتباطات، منظم بودن، زمان مند بودن تعاملات حضوری، حفظ احترام و جلوگیری از سوتفاهم در تعاملات از جمله دلایل ذکر شده در این زمینه بوده است. اما مزایای بیشتر تعاملات مجازی و بهره گیری از فناوری در تعاملات، موجب شده است که برخی از معلمین نیز نسبت به این گونه از تعاملات نسبت به تعاملات حضوری رغبت بیشتری داشته باشند. بررسی نظر والدین در این زمینه نیز می تواند کمک شایانی به معلمین و دست اندرکاران نظام آموزشی در شکل دهی تعاملات آتی داشته باشد.

معلمین در این پژوهش تعدادی از مزایا و معایب تعاملات مجازی و تعاملات غیر درسی با والدین را برشمردند. برخی از مزایای ذکر شده در این پژوهش از جمله تسریع و تسهیل ارتباطات می تواند چالش های تعاملات حضوری را برطرف کند لذا بهره مندی از فناوری های در کنار سایر اشکال ارتباطی می تواند موثر و مفید باشد. مهم ترین مزیت ذکر شده توسط معلمین در این پژوهش، افزایش صمیمیت با والدین بوده است. این افزایش صمیمیت می تواند آثار مثبت بسیاری در زمینه تعاملات والدین و معلمین داشته باشند و منجر به افزایش این تعاملات و در نتیجه افزایش مشارکت والدین و در نهایت بهبود عملکرد تحصیلی دانش آموزان گردد. همان طور که معلمین در این پژوهش نیز اشاره کردند، شواهد پژوهشی نشان می دهد ارتباط دیجیتال راحت تر و فوری تر از مدل های سنتی ارتباط است، بنابراین در برخی موارد می تواند گزینه مناسبی باشد. برای نمونه راحت شدن ارتباطات با کمک فناوری به گونه ای است که حضور فعال والدین لزوماً به حضور فیزیکی والدین در مدرسه نیاز ندارد و همچنین می تواند بی واسطگی بیشتری را در ارتباطات خانه و مدرسه فراهم کند (پاتریکاکو، ۲۰۱۵). مهم ترین معایب ذکر شده توسط مصاحبه شوندگان پژوهش حاضر، از قبیل بروز بی احترامی ها در تعاملات مجازی و سو برداشت ها نیازمند فرهنگ سازی استفاده هر دو طرف از فضای مجازی و تلاش برای انتقال هر چه بهتر پیام در تعاملات مجازی است. معلمان نیز باید مهارت های خود را در زمینه انتقال مناسب پیام به والدین گسترش داده تا ارتباط موثر با والدین را به حداکثر برسانند. در کنار اقدام جهت به حداقل رساندن معایب تعاملات مجازی، موردی که نیازمند دقت و توجه بیشتر است این بوده که استفاده از اینترنت برای روابط خانوادگی و مدرسه همچنان در میان افرادی که دسترسی بیشتر دارند، رشد می کند و این روند می تواند نابرابری های آموزشی موجود را تشدید کند. بنابراین ضروری است که سیاست ها و

^۱ Schoppe-Sullivan, McBride & Ho

^۲ Petrash & Sidorova

اقدامات به شکاف دیجیتال توجه زیادی نشان دهند و برای افزایش دسترسی و دانش در بین خانواده ها تلاش کنند که نمونه ای از آن در صحبت های یکی از معلمان حاضر در پژوهش در راستار رفع مشکلات مالی دانش آموزان مشاهده شد. با توجه به اینکه سو برداشت ها نیز از دغدغه های والدین در زمینه معایب تعاملات مجازی ذکر شده بود می توان گفت که تعداد بسیار اندکی از پیام های ارسالی در گروه جهت تعامل با والدین پیام های صوتی بود، و اغلب پیام ها به صورت متن ارسال شده بودند. پیام های صوتی می تواند به دلیل انتقال حس و لحن در بیان از ایجاد سوء تفاهمات بکاهد و از طرفی گزینه ی مناسبی برای برقراری ارتباط با والدینی که سطح تحصیلات پایین تری هستند، می باشد (گراهام کلی، ۲۰۰۵) لذا پیشنهاد می شود معلمان در ارسال پیام های صوتی نسبت به پیام های متنی مبادرت بیشتری ورزند.

در نهایت معلمان و والدین باید بپذیرند که همه ابزارهای الکترونیکی و منابع مبتنی بر فناوری همیشه نباید به عنوان راه حل در تعاملات تلقی شود. همه کاربران، از جمله معلمان و والدین، باید از مزایا و معضلات فن آوری و رسانه در بهره گیری از آن در مشارکت والدین به طور عام و برقراری ارتباط معلم و والدین به طور خاص، آگاهی کافی داشته باشند تا بتوانند مزایا را به حداکثر برسانند و حتی مهمتر از آن، از عوارض جانبی جدی آن محافظت می کنند. باید منتقدانه به دنبال راه هایی بود که از طریق آنها فن آوری و رسانه ها می توانند به بهترین شکل ادغام و تعاملات خانه و مدرسه را افزایش داد. آنچه در این راستا باید توجه دست اندرکاران نظام آموزشی را به آن معطوف کرد، پرورش خرد دیجیتالی است، نه این که فقط به دنبال راه هایی جهت چگونگی استفاده از فناوری یا گسترش فعالیت های آن، محدود شد. تعریف گسترده تر از خرد، شامل عناصر دانش، بینش و قضاوت خوب است. پرورش خرد دیجیتال باید شامل آموزش در مورد مزایا و مضرات فن آوری و رسانه ها باشد، که منجر به تأمل در مورد بهترین روش ها برای استفاده در مدارس، خانه ها خواهد شد (پاتریکا کو، ۲۰۱۶) لذا بهره مندی از فناوری را در تعاملات والدین و معلمان را به مطلوب ترین شیوه امکان پذیر خواهد کرد.

با توجه به این که بوفارد (۲۰۰۸) در پژوهش خود نشان داده است که یک مشخصه پیش بینی ارتباط خانواده و مدرسه مبتنی بر فناوری جنسیت دانش آموزان است و والدین پسران بیشتر از والدین دختران از طریق اینترنت ارتباط برقرار می کنند، همچنین در آمد و تحصیلات والدین و سابقه معلمان نیز در این زمینه موثر است (لاهو، ۲۰۱۹) پیشنهاد می شود پژوهش های آینده به بررسی این عوامل در بافت تعاملات والدین در ایران بپردازند. از محدودیت های این پژوهش، جنسیت خانم تمام معلمان حاضر در پژوهش بود که به دلیل این که اکثر معلمان در پایه های دوره اول ابتدایی، خانم هستند تا حدودی گریز ناپذیر بود اما امکان دسترسی به معلمان مرد و بررسی تعاملات آنان در ارتباط با والدین و مقایسه آن با معلمان خانم در پژوهش های آینده توصیه می گردد.

در پایان می توان اظهار داشت که افزایش بیماری همه گیر کرونا، باید به عنوان راهنمایی برای یافتن ابزارهای ممکن برای بهبود و حفظ ارتباطات معلم و والدین باشد. یک بیماری همه گیر نباید فاصله بین والدین و مدارس را بیشتر کند بلکه مدارس برای برقراری ارتباط با والدین و ایجاد احساس جامعه با استفاده از ابزارهای رسانه های اجتماعی باید از فناوری در حال ظهور به طور موثر استفاده کنند. مدارس همچنین باید والدین را در درک مفید بودن استفاده از ابزار فن آوری ارتباطات برای ارتباط با مدارس یاری دهند. لذا پیشنهاد می گردد دوره های ضمن خدمت برای معلمان در جهت ایفای نقش صحیح در این تعاملات و ترغیب والدین در بهره گیری از تعاملات مجازی و همچنین کلاس های آموزش خانواده جهت آگاهی بخشی به والدین در این زمینه در نظر گرفته شود.

منابع

- اکبری، عباس (۱۳۹۶). رابطه شیوه‌های جذب و مشارکت خانواده با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره ابتدایی مدارس دخترانه شهرستان آمل (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه پیام نور استان تهران، مرکز پیام نور پردیس، تهران، ایران.
- امیری، شیلا (۱۳۹۱). بررسی پدیدارنگارانه‌ی درک و تجربه والدین و معلمان از «مشارکت والدین در آموزش و پرورش»: مطالعه موردی مدارس دخترانه کرمانشاه (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه کردستان. کردستان، ایران.
- آهی، قاسم (۱۳۹۴). مدل یابی پیامدهای تحصیلی دانش آموزان مقطع دبیرستان با توجه به اثرات درگیری تحصیلی والدین (پایان‌نامه دکتری). دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
- پرایر، جنیفر و جرارد، مورین (۱۳۸۸). مشارکت خانواده در آموزش و پرورش پیش دبستانی. (علی ایمانی، مترجم). تهران: انتشارات انجمن اولیا و مربیان.
- تبرایی، زهرا (۱۳۹۲). بررسی میزان و چگونگی مشارکت خانواده‌ها در آموزش و پرورش و چالش‌های آن (از دید مسئولان آموزش و پرورش، مدیران، معلمان و خانواده‌ها در شهرستان بهشهر در دوره ابتدایی) (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه مازندران، مازندران، ایران.
- حبیبی، شراره و سراوانی، محمدعلی (۱۳۹۰). رابطه مشارکت والدین در فرایند آموزشی فرزندان با پیشرفت تحصیلی آنان در دوره ابتدایی. فصلنامه پژوهشنامه تربیتی. (۲۹)، ۱۲۱-۱۴۷.
- زنجانی زاده، هما؛ دانائی سیج، مجید و سلیمی نژاد، مهدی (۱۳۹۰). بررسی میزان مشارکت خانواده‌ها در مدارس استان خراسان رضوی و عوامل مؤثر بر آن. فصلنامه جامعه‌شناسی آموزش و پرورش. (۱)، ۷۱-۱۰۱.
- سورگی، فائزه (۱۳۹۶). شناسایی الگوی نظری درگیری والدین در امور تحصیلی فرزندان در دوره ابتدایی: نظریه ای داده بنیاد (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران.
- شیربگی، ناصر؛ عزیزی، نعمت اله و امیری، شیلا (۱۳۹۴). واکاوی مفهوم مشارکت و مداخله در آموزش فرزندان از دیدگاه والدین و معلمان. مجله علوم تربیتی. ۱۰۱. ۵۴-۲۱.
- محسنی، نیک چهر (۱۳۸۳). نظریه‌ها در روانشناسی رشد: شناخت، شناخت اجتماعی، شناخت و عواطف. تهران: پردیس.
- مهاجران، بهناز و قلعه‌ای، علیرضا (۱۳۹۴). بررسی میزان، موانع و راهکارهای مشارکت والدین در برنامه‌ها، فعالیت‌ها و تصمیم‌گیری‌های مدارس. کنفرانس ملی روانشناسی، علوم تربیتی و اجتماعی. مازندران. موسسه علمی تحقیقاتی کومه علم آوران دانش.
- مهدی زاده، سید محمد و اتابک، محمد (۱۳۹۵). استفاده از شبکه‌های اجتماعی و شکل‌گیری فرهنگ جوانی در جوانان تهرانی کاربر فیس بوک. (۶۶). ۱۳۸-۱۰۳.
- وزارت آموزش و پرورش (۱۳۹۰). سند تحول بنیادین. تهران.
- هومن، حیدرعلی (۱۳۸۵). راهنمای عملی پژوهش کیفی. تهران: سمت
- Abubakari, Y. (۲۰۲۰). Perspectives of Teachers and Parents on Parent-Teacher Communication and Social Media Communication. *Journal of Applied Technical and Educational Sciences*, 10(۴), ۵-۳۶.
- Álvarez-Álvarez, C. (۲۰۲۰). Parental involvement in Spanish schools: The role of Parents' Associations (AMPAs). *Improving Schools*, 23(۲), ۱۲۵-۱۳۹.
- Alzaid, A., Korang, T., & Parra, J. (۲۰۲۰, April). International Students/Parents' Perspective on the Use of Educational Technology and Digital Tools to Engage in their Children's Education. In *Society for Information Technology & Teacher Education International Conference* (pp. ۱۵۶۳-۱۵۶۸). Association for the Advancement of Computing in Education (AACE).

- Antoniadou, V., & Dooly, M. (۲۰۱۷). Educational ethnography in blended learning environments. *Qualitative approaches to research on plurilingual education*, ۲۳۷-۲۶۳.
- Baker, T. L., Wise, J., Kelley, G., & Skiba, R. J. (۲۰۱۶). Identifying barriers: Creating solutions to improve family engagement. *School Community Journal*, 26(۲), ۱۶۱-۱۸۴.
- Banswal, Sh. (۲۰۱۴). Parental Involvement in Efficient Education for Building a Strong Nation. *IOSR Journal of Research & Method in Education*. ۶ (۴). ۵۱-۵۷.
- Bilton, R., Jackson, A., & Hymer, B. (۲۰۱۸). Cooperation, conflict and control: parent-teacher relationships in an English secondary school. *Educational Review*, 70(۴), ۵۱۰-۵۲۶.
- Bouffard, S. (۲۰۰۸). Tapping into technology: The role of the Internet in family-school communication. *Harvard family research project*, ۱-۷.
- Byman, A., Järvelä, S., & Häkkinen, P. (۲۰۰۵). What is reciprocal understanding in virtual interaction?. *Instructional Science*, 33(۲), ۱۲۱-۱۳۶.
- Clarke, B. L., Sheridan, S. M., & Woods, K. E. (۲۰۱۰). Elements of healthy family-school relationships. *Handbook of school-family partnerships*, ۶۱-۷۹.
- Erdreich, L. (۲۰۲۱). Managing Parent Capital: Parent-Teacher Digital Communication Among Early Childhood Educators. *Italian Journal of Sociology of Education*, 13(۱).
- Fan, X. (۲۰۰۱). Parental Involvement and Students' Academic Achievement: A Growth Modeling Analysis. *The Journal of Experimental Education*, ۷۰(۱), ۲۷-۶۱. doi: ۰۰۲۲۰۹۷۰۱۰۹۵۹۹۴۹۷/۱۰.۱۰۸۰
- Fan, X., & Chen, M. (۲۰۰۱). Parental involvement and students' academic achievement: A meta-analysis. *Educational psychology review*, ۱۳(۱), ۱-۲۲.
- Gonzalez-DeHass, A. R., Willems, P. P., & Holbein, M. F. D. (۲۰۰۵). Examining the relationship between parental involvement and student motivation. *Educational psychology review*, 17(۲), ۹۹-۱۲۳.
- Graham-Clay, S. (۲۰۰۵). Communicating with parents: Strategies for teachers. *School Community Journal*, 15(۱), ۱۱۷-۱۲۹. Akhter, N. (۲۰۱۶). Parent teacher interaction in elementary schools: Current status and issues. *Journal of Elementary Education*, 26(۲), ۱-۱۳.
- Graham-Clay, S. (۲۰۰۵). Communicating with parents: Strategies for teachers. *School Community Journal*, 15(۱), ۱۱۷-۱۲۹.
- Grant, L. (۲۰۱۱). 'I'm a completely different person at home': using digital technologies to connect learning between home and school. *Journal of Computer Assisted Learning*, 27(۴), ۲۹۲-۳۰۲.
- Grolnick, W. S., & Slowiaczek, M. L. (۱۹۹۴). Parents' involvement in children's schooling: A multidimensional conceptualization and motivational model. *Child development*, 65(۱), ۲۳۷-۲۵۲.
- Guo, Y., Wu, X., & Liu, X. (۲۰۱۹). Challenges and opportunities in parent-teacher relationships in contemporary China. *Comparative and International Education*, 47(۲).
- Harris, A., & Goodall, J. (۲۰۰۸). Do parents know they matter? Engaging all parents in learning. *Educational research*, 50(۳), ۲۷۷-۲۸۹.
- Ho, L. H., Hung, C. L., & Chen, H. C. (۲۰۱۳). Using theoretical models to examine the acceptance behavior of mobile phone messaging to enhance parent-teacher interactions. *Computers & Education*, 61, ۱۰۵-۱۱۴.
- Hornby, G. (۲۰۱۱). *Parental involvement in childhood education: Building effective school-family partnerships*. Springer Science & Business Media.
- Hornby, G., & Lafaele, R. (۲۰۱۱). Barriers to parental involvement in education: An explanatory model. *Educational review*, 63(۱), ۳۷-۵۲.
- Hughes, J., & Kwok, O. M. (۲۰۰۷). Influence of student-teacher and parent-teacher relationships on lower achieving readers' engagement and achievement in the primary grades. *Journal of educational psychology*, 99(۱), ۳۹.
- Iruka, I. U., Winn, D. M. C., Kingsley, S. J., & Orthodoxou, Y. J. (۲۰۱۱). Links between parent-teacher relationships and kindergartners' social skills: Do child ethnicity and family income matter?. *The Elementary School Journal*, 111(۳), ۳۸۷-۴۰۸.

Ivanova, R., Berechikidze, I., Gazizova, F., Gorozhanina, E., & Ismailova, N. (۲۰۲۰). Parent-teacher interaction and its role in preschool children's development in Russia. *Education 3-13*, 48(۶), ۷۰۴-۷۱۰.

Jacobs, B. A. (2008). *Perspectives on parent involvement: How elementary teachers use relationships with parents to improve their practice*. University of Maryland, College Park.

Jeynes, W. (۲۰۱۲). A meta-analysis of the efficacy of different types of parental involvement programs for urban students. *Urban education*, ۴۷(۴), ۷۰۶-۷۴۲.

Kim, E. M., & Sheridan, S. M. (۲۰۱۰). Foundational aspects of family-school connections: Definitions, conceptual frameworks, and research needs. In *Foundational aspects of family-school partnership research* (pp. ۱-۱۴). Springer, Cham.

Kim, S. W. (۲۰۱۸). How and why fathers are involved in their children's education: Gendered model of parent involvement. *Educational Review*, 70(۳), ۲۸۰-۲۹۹.

Kraft, M. A., & Dougherty, S. M. (۲۰۱۳). The effect of teacher-family communication on student engagement: Evidence from a randomized field experiment. *Journal of Research on Educational Effectiveness*, 6(۳), ۱۹۹-۲۲۲.

Laho, N. S. (۲۰۱۹). Enhancing School-Home Communication through Learning Management System Adoption: Parent and Teacher Perceptions and Practices. *School Community Journal*, 29(۱), ۱۱۷-۱۴۲.

Landeros, M. (۲۰۱۱). Defining the 'good mother' and the 'professional teacher': Parent-teacher relationships in an affluent school district. *Gender and Education*, 23(۳), ۲۴۷-۲۶۲.

Lara, L., & Saracostti, M. (۲۰۱۹). Effect of parental involvement on children's academic achievement in Chile. *Frontiers in psychology*, 10, ۱۴۶۴.

LaRocque, M., Kleiman, I., & Darling, S. M. (۲۰۱۱). Parental involvement: The missing link in school achievement. *Preventing School Failure*, 55(۳), ۱۱۰-۱۲۲.

Lewin, C., & Luckin, R. (۲۰۱۰). Technology to support parental engagement in elementary education: Lessons learned from the UK. *Computers & education*, 54(۳), ۷۴۹-۷۵۸.

Li, G., Lin, M., Liu, C., Johnson, A., Li, Y., & Loyalka, P. (۲۰۱۹). The prevalence of parent-teacher interaction in developing countries and its effect on student outcomes. *Teaching and Teacher Education*, 86, ۱۰۲۸۷۸.

Merkley, D., Schmidt, D., Dirksen, C., & Fuhler, C. (۲۰۰۶). Enhancing parent-teacher communication using technology: a reading improvement clinic example with beginning teachers. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 6(۱), ۱۱-۴۲.

Minke, K. M., & Woodford, J. S. (۲۰۲۰). Parent-Teacher Relationships. *The Cambridge Handbook of Applied School Psychology*, ۵۱۹-۵۳۷. doi:۹۷۸۱۱۰۸۲۳۵۳۲.۰۳۰/۱۰.۱۰۱۷

Olmstead, C. (۲۰۱۳). Using technology to increase parent involvement in schools. *TechTrends*, 57(۶), ۲۸-۳۷.

Patrikakou, E. (۲۰۱۰). Relationships among parents, students, and teachers: The technology wild card. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 174, ۲۲۰۳-۲۲۰۸.

Patrikakou, E. N. (۲۰۱۶). Parent Involvement, Technology, and Media: Now What?. *School Community Journal*, 26(۲), ۹-۲۴.

Pena, D. C. (۲۰۰۰). Parent involvement: Influencing factors and implications. *The Journal of Educational Research*, 94(۱), ۴۲-۵۴.

Petrash, E. A., & Sidorova, T. V. (۲۰۲۰). Virtual Interaction between Teacher and Parents in Modern Educational Institution. *Pedagogika. Voprosy Teorii i Praktiki*, (۰), ۶۰۴-۶۰۹. doi:۱۰.۳۰۸۰۳/ped۲۰۰۱۴۴

Sade-Beck, L. (۲۰۰۴). Internet ethnography: Online and offline. *International Journal of Qualitative Methods*, 3(۲), ۴۰-۵۱.

Schoppe-Sullivan, S. J., McBride, B. A., & Ho, M. H. R. (۲۰۰۴). Unidimensional Versus Multidimensional Perspectives on Father Involvement. *Fathering: A Journal of Theory, Research & Practice about Men as Fathers*, 2(۲).

Smith, T. B. (۲۰۰۸). *A comparison of parent and teacher perceptions of parental involvement in elementary schools* (Doctoral dissertation, Capella University).

Stamatis, P. J., & Chatzinikola, M. (۲۰۲۱). Advantages and Reasons Hindering the Communication between Teachers and Parents: An Empirical Study. *European Journal of Education and Pedagogy*, 2(۲), ۴۳-۴۸.

Tyson, S. D. (۲۰۲۰). *Exploring Parent-teacher Communication Through Technology: A Case Study* (Doctoral dissertation, Northcentral University).

Vijaya, R. (۲۰۱۷). Parental involvement and academic achievement among high School Students. *International Journal of Multidisciplinary Research Review*, ۵(۱۲).

Willis, L., & Exley, B. (۲۰۱۸). Using an online social media space to engage parents in student learning in the early-years: Enablers and impediments. *Digital Education Review*, 33, ۸۷-۱۰۴.

چکیده لاتین آورده شود

